

«TK MEGANOM»

ISSN 2520-7474

PARADIGM OF KNOWLEDGE

Multidisciplinary
Scientific Journal

№ 5(37)

Muscat 2019

ISSN 2520-7474

DOI 10.26886/Paradigm.2520-7474.5(37)2019

**SCIENTIFIC JOURNAL
PARADIGM OF KNOWLEDGE**

**No. 5(37), 2019
November, 5**

FOUNDER: CENTER FOR
INTERNATIONAL COOPERATION
TK MEGANOM, LLC

WAS FOUNDED IN 2014

IT IS ISSUED SIX TIMES A YEAR

<http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/>

Edition address: PO Box 2910

Ruwi, PC 112 Sultanate of Oman

Edition e-mail: paradred@gmail.com

Phone: +96894767267

© Center for international scientific
cooperation TK Meganom, LLC

Reprint of materials without the written permission of edition forbidden

Editorial Board:

The Editor-in-chief Valery Kornienko, Doctor of Political Science, Professor

Economical Sciences

- G. Bashnyanin, Doctor of Economical Sciences, Professor, Head of the Department of Economics, Lviv Commercial Academy;
- Y. Barsky Doctor of Economical Sciences, Professor, Lutsk National Technical University;
- N. Shvets, Doctor of Economical Sciences, Professor, Director of Institute of Banking Technologies and Business "University of Banking";
- A. Shevchuk, Doctor of Economical Sciences, Professor, Novovolynsk Research-Education Institute of Economics and Management Ternopil National Economic University;
- N. Vdovenko, Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- T. Zahorna, Doctor of Economical Sciences, Professor, Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- V. Hrapkina, Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;

Historical Sciences

- V. Orehovsky, Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;

- M. Yuriy, Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- O. Bezarov, Doctor of Historical Sciences, Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- L. Tsyganenko, Doctor of Historical Sciences, Professor, Izmail State Humanitarian University
- I. Roebuck, Doctor of Historical Sciences, Professor, Kharkiv National Medical University;
- K. Nikitenko, Doctor of Historical Sciences, Lviv National Academy of Arts;
- I. Datskiv, Doctor of Historical Sciences, Professor, Ternopil National Economic University;
- N. Cotsur, Doctor of Historical Sciences, Professor, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University;

Philosophical sciences

- Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad, Doctor of Philosophy;
- M. Chikarkova, Doctor of Philosophy, Professor, Yu. Fedkovych Chernivtsi National University;
- O. Andriyenko, Doctor of Philosophy, Professor, Donetsk National University;
- P. Dulyan, Doctor of Philosophy, Mikolaiv National University;

Political Sciences

- V. Kornienko, Doctor of Political Sciences, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Political Science, Vinnytsia National Technical University, President of the Association "Analitikum"
- O. Tkach, Doctor of Political Sciences, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- S. Denysyuk, Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Vinnytsia National Technical University;

Pedagogical Sciences

- Y. Belmaz, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy; Academy;
- K. Vlasenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Donbass State Engineering Academy;
- R. Prima, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Lesya Ukrainka Eastern European National University;
- V. Kozhevnikov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- O. Tarnopolskyi, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk;
- I. Poluboiaryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts;

Psychological Sciences

- I. Volzhentseva, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University;
- S. Simonenko, Doctor of Psychological Sciences, Professor, K. D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University;
- Murat Eliozy, Associate Professor, Ondokuz Mayıs University, Yasar Dogu Faculty Of Sport Sciences, Samsun, Turkey;

Medical Sciences

- M. Lebedyuk, Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Dermatology and Venereology, Odessa National Medical University;

- V. Bocharov, Doctor of Medical Sciences, Medical center "ORTO DENT", Odessa, Ukraine;
- V. Bocharova, PhD in Medical Sciences, Odessa National Medical University;
- L. Kuts, Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Head of the course of dermatovenerology, clinical immunology, allergology, Medical Institute of the Sumy State University;
- L. Zubkova, Doctor of Medical Sciences, Medical center "ORTO DENT", Odessa, Ukraine;
- V. Gladchuk, Doctor of Medical Sciences, «Hladchuk Medical Aesthetic Center», Kiev, Ukraine;
- K. Kolyadenko, Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, O. O. Bogomolets National medical University, Kiev, Ukraine;
- G. Peklina, Doctor of Medical Sciences, Professor, Odessa Medical Institute International Humanitarian University;

Technical Sciences

- W. Wójcik, Doctor of Technical Sciences, Professor, Lublin University of Technology;
- V. Baranowski, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ternopil National Technical University;
- V. Gogo, Doctor of Technical Sciences, Professor, Donetsk National Technical University;
- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, PHD in Engineering Sciences,

Juridical sciences

- I. Krinitsky, Doctor of Law, Professor, Research Laboratory number 1, Research Institute of Finance;
- A. Gumin, Doctor of Law, Professor, Training and Research Institute of Law and Psychology, National University "Lviv Polytechnic"

Art

- P. Crul, Doctor of Art, Professor, V. Stefanik Prikarpatyky University;
- O. Sizova, Doctor of Art, Professor, P. Tchaikovsky South Ural State Institute of Arts;
- Doctor of Art, Professor, Katerina Stanislavska, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- N. Prokopova Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Dean of the Faculty of Directing and Actor Art, Kemerovo State Institute of Culture;
- R. Kvaratskhelia Doctor of Art, Caucasus International University;
- A. Puchkov, Doctor of Art, Professor, Boris Grnchenko Kyiv University;
- E. Kushch, PhD in Art, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- O. Badalov, PhD in Art, Chernigov Institute of Arts and Cultural Management of the National Academy of Culture and Arts;

Geographical Sciences

- L. Ilyin, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Head of the Department of Tourism and Hospitality Lesya Ukrainka East-European National University;

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

DOI (Digital object identifier)

Publishing house is a member of CrossRef

Indexing:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH
ENGINE

RESEARCHBIB

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

I. ECONOMICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.1

UDC: 331.108.2

FOREIGN EXPERIENCE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES

N. Denisenko, Professor, Dr. of Economics,

<http://orcid.org/0000-0001-8767-9762>

O. Budiakova, PhD of Economical Sciences,

<http://orcid.org/0000-0001-6028-2650>

T. Kondratieva, Master student

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, Kyiv

To ensure the sustainable economic development of Ukraine important to study and introduction of international experience of small and medium enterprises, which directly determines the degree of development of the economy as a whole. Thus, in the EU small and medium-sized businesses account for about 90% of the total number of enterprises. Implementation small and medium-sized businesses its substantial economic and social role is only possible with sound public policy full support for this sector.

Assistance and support SME is an independent component of public policy in many countries. Therefore, there are special state (government) authorities (coordination) and support for small and medium businesses.

Key words: investment, innovation, small and medium-sized businesses, the economy.

In 2019 Ukraine has risen to seven positions in the ranking of Doing Business, taking 64 th place among 190 countries [1]. Ukraine improved

its performance in six of the 10 indicators that takes into account the World Bank in the preparation of the rating. The greatest progress occurred in terms of "protection of minority shareholders", followed by Ukraine rose immediately to 27 points thanks to the discovery of ultimate beneficiaries.

Also improved position in terms of "obtaining a building permit," "Electrical connection", "International Trade", "registering property", "access to credit".

"Increasing Ukraine's ranking in Doing Business-2020 7 right position – a result that speaks for itself. This is a positive signal for the Ukrainian businessmen and "green light" to foreign investors. But this is only the beginning and we continue to work in this direction: three days Code earned bankruptcy a few weeks ago – the law on the promotion of investment, intensify the process of deregulation ", – said Alexey Goncharuk prime rating.

Note that the rating Doing Business-2020 regulatory changes covering the period from May 2018 to May 2019. That this growth is provided by the previous government.

The world leader in ease of doing business were New Zealand, Singapore, Hong Kong, Denmark, Korea, USA, Georgia, Great Britain, Norway and Sweden. The worst situation in Libya, Yemen, Venezuela, Eritrea and Somalia (last place).

Among the neighbors Ukraine the highest place in Russia, Poland 28. It is located at 40 place, Moldova – 48, Belarus – 49, Hungary – 52 and Romania – 55.

Recall that in the World Bank in 2019 on ease of doing business [2] among the group with incomes above average Ukraine took only 71 seats. In the three leaders entered the country with high incomes, in particular, New Zealand – the first place, Singapore – the second place, Denmark –

third, Hong Kong SAR, China – shared fourth, Korea, Rep. – in accordance with the fifth. In this important role in the structural and technological modernization of the economy of developed and developing countries plays the most flexible form of business organization – small and medium businesses.

The economy of Ukraine and the European Union is characterized by a large share of small and medium enterprises – more than 80%. Medium-sized enterprises in foreign countries are characterized by high productivity and innovation activity – investment in research and experimental development work medium enterprises is one of the highest. The structure of employment in small and medium enterprises of Ukraine and the EU also has its own peculiarities. For example, the number of employed wage earners in micro-enterprises in the EU is almost three times more than in Ukraine. Thus the number of employees in small enterprises in Ukraine exceeds the corresponding figures of 2.3 times the EU [3; 4].

The economy innovatsionno orientirovannyh-dominated sector of business services, where competitive advantages are based on information and communication technology and high innovation activity. The highest rates of involvement of entrepreneurs in high-tech sectors in Japan, Sweden, Norway, Israel and Luxembourg the lowest rates – in Panama, Zambia, Colombia and Suriname.

International experience shows business activities that create a technological platform for the development of small enterprises in the high technology sectors of the economy advanced considerably increases the competitiveness of the economic system and reduces the possible threat of industrial decline in times of global financial turmoil.

To encourage the development of high-tech sectors is needed reorientation of existing government policy and minimize support export

resource areas that will help move to innovative type of economic development. Therefore, the formation of a mixed economy principles that will ensure a gradual upgrade of structural and technological potential of Ukraine requires the development of innovative SMEs as one of the main catalysts of scientific and technological progress.

Unfortunately, today in Ukraine there is insufficient support of small business, but the state is taking steps to address this problem. Therefore, to promote business support infrastructure, including entities providing financial, logistical, information, science and technology, consulting, marketing, human resources and educational support is one of the main issues to be addressed at the state level and regulated Cabinet of Ministers of Ukraine "on approval of the Concept of National program for small and medium-sized businesses for 2014-2024 years" [5]. To ensure the sustainable economic development of Ukraine important to study and introduction of international experience of small and medium enterprises.

Small and medium enterprises in developed countries at present is the middle class that serves as a base for sustainable economic development. Even former developing countries is the development of small and medium enterprises made great economic leap (Taiwan, Singapore, Indonesia and others.). Small and medium business in Europe is the basis of socio-economic development of the EU. In the European Union there are over 20 million small and medium-sized businesses, which provide more than half of total turnover and value added. The number of employed in small business in Europe is around 70%. The largest number of small businesses established in the trade, construction and food industries [4; 6].

Small and medium enterprises in Europe stimulated competition "causes" large companies adopt new technologies and improve efficiency. The efficiency of the entire EU economy depends on the success of small

and medium businesses. Therefore, within the European Union the policy of support for small and medium enterprises, whose main goal – to balance the interests of the state and business, providing optimal conditions for entrepreneurial activity, increasing the competitiveness of small businesses.

Unique system of regulation and support SMEs in Europe began to emerge in the 70s of the last century. To maximize stimulate small and medium enterprises in Europe have taken steps to remove administrative barriers for small businesses. First introduced amendments relating to value added tax, adjustments financing conditions and changes in social policy.

In addition, the developed European Charter for small businesses in Europe. In this document, European governments recognized the great potential of small enterprises and stressed the importance of creating favorable conditions for repeated attempts to create their own business, even if the former employer attempts were not very successful. The provisions of the European Charter were included in the multi-year program, and the first year was launched 11 projects for their implementation.

State regulation of small businesses in Europe by creating and monitoring of regulations legislation, development and implementation of programs of financial, technological, information and human resources to promote small and medium enterprises. To encourage the development of small businesses have developed new legal model (European joint stock company, the European economic interests of the pool), which allow small businesses from different countries entering into business relationships effectively solve the problem of differences of legal systems of different countries.

Policy to support small businesses in Europe through the activities of states and through special programs implemented under the auspices of the European Union. Funding measures to support small businesses carried out with EU structural funds, such as Regional Development Fund, Social Fund.

Also, please note features mixed economy. In modern economic literature there are several such models. In particular, the release of the model: liberal (American) neoliberal (German), Euro-Keynesian, Swedish (Social Democratic) Japanese.

Analysis of international experience should be viewed through a model of economic development, which is a combination of elements that ensure the functioning of the economy (technological, economic, social, political, psychological, religious, etc.) in their relationship and interaction. The criteria for classification are, as a rule, the proportion of state ownership, its qualitative composition, direction and means to implement public policies, forms a market economy and so on. Thus, liberal (American) model of pure and sold in the US comes from the idea of maximizing freedom of economic activity. It involves the state in the regulation for the "residual": interference aspects are not able to regulate the market; State creates the most favorable conditions for the operation of private capital, particularly small businesses.

Neoliberal (German) model Which is made in Germany, government regulation focuses on removing obstacles to competition, which supports playback conditions, including incentives, small business employment policies and so on. The slogan of this model: "The market – for all", so much emphasis on the social orientation of the market, there is an extensive system of social benefits.

Euro-Keynesian modelsometimes referred to in English, although today it is more clearly expressed in France, Italy and Austria. Under this

model, a significant role played by the public sector in the economy, which reaches a significant size. The main purpose of the Keynesian model is to ensure the most efficient allocation of resources with some insurance against unforeseen impact the interaction of private economic interests.

Social Democratic (Swedish) model practiced in the Nordic countries and partly in Portugal, Spain and Greece. It focuses on the social sphere, employment policies and social security, labor relations, tight income policy.

The model of market economy of Japan has specific features. The main subject here is corporations and combining them into a financial and industrial group – "keiretsu". Specific features of the Japanese model is the policy of income equality, a special labor policy, effective use of national mentality.

Noteworthy experience of complex (multi-faceted and comprehensive) support small businesses in the US. For example, the US government has diversified support small businesses through the activities of various structures: small business committees in the Senate and House of Representatives SILA; Small Business Center of the Ministry of Trade; Special units and targeted programs help certain groups of enterprises in other ministries and government departments; Chamber of Commerce; business associations; Special support bodies in the states; Small Business Administration.

The greatest role in the regulation of US small businesses play a Department of Trade and Administration Small Business. Ministry of Commerce has created a special service system for small businesses, providing them with the necessary information and technical assistance in the following areas: provision of materials on the new technology in the US and abroad from the archives of the National Technical Information Service (2 million documents), which operates within the Ministry (75 % of

its customers – small firms); management software licenses on the dynamics of technological inventions made in government laboratories across the ministry; US government allows private companies to license and permit their use (65% of licenses available to small firms); help small firms in the development of research in the field of energy; advising on the use of the best results of Energy; providing information on labor productivity and product quality; maintenance of the Bureau of Standards of the Ministry technical data standards, information on the materials used, methods of control and measurement.

A unique phenomenon is the Small Business Administration (AMB). No other country in the world has a similar independent body whose purpose – protecting the interests of small businesses. As a government agency, AMB was established by decision of Congress under the Small Business Act in 1953.

Stimulating public policy on small and medium-sized businesses (the so-called "mittelshtanda") by the Government of Germany. "Mittedshtand" – "middle class." Measures to support small and medium enterprises focused on providing the right conditions for competition "mittelshtanda" regulated by the state and based on the principle of providing assistance that encourages the development of "self-help" in such structures. The main piece of legislation with acts of cartel law, which was first introduced in 1957.

Federal Government implements measures for small and medium businesses. They aim at ensuring proper conditions of competition for the "mittelshtanda." The main lever – cartel law, which legislated in 1957 and repeatedly since Viewed in terms of strengthening the position of SMEs. The state regulates the entry of the process of merging firms. If discrimination small firms can apply to the relevant authorities at the federal and state levels.

The main principle, which is the basic state support to small and medium enterprises in Germany – assistance that encourages the development of "self-help". The overall objective of state support – improving the efficiency and competitiveness of this sector. Now come to the fore the problem of stimulating these companies in the new states of Germany.

SMEs assisted in the innovation sector, training of entrepreneurs and managers, various advisory services and so on.

State support for small business is the French system of measures, which cover almost all aspects of life of businesses, creation, production, commercial activity, finance, investment, innovation and more. Small and medium-sized businesses in France up 99.9% of all firms produce nearly 50% of GDP and concentrate almost 2/3 of the employed population [5]. This system is considered one of the most developed and the most complex among Western countries (except the US). For the development of business structures France 1500 species can receive assistance from the state. The state on the one hand acts as guarantor and principal guarantor to the banks, and also participates in the formation of funds of enterprises.

All financial activities of the state is not only aimed at increasing direct financial capacity of businesses, but also have a stimulating character and designed to guide the development of considering national problems. The state supports small and medium businesses, usually in areas such as investment, employment, innovation, export, regional deployment. This arsenal is quite diverse financial measures.

Specific measures of state influence on increasing the financial capacity of small and medium businesses in France are divided into three groups – direct, indirect and financing through venture capital company.

Formation of small business in Spain dates back to the 70s of last century. High level of small business development contributed to the high level of the economy. Employers provide no unemployment in the country and influenced the improved economic situation in the country as a whole.

The Spanish government particularly supports the small businesses that are active in the social policy of the country by creating jobs for disadvantaged people. The largest share of small business in Spain working in agriculture – 80% in other industries such as construction, industry, shipbuilding proportion of small businesses is about 25-30% [6]. Spain Current small business development program based on European programs in force in most European countries. Common in Spain are structures that protect the interests of small and medium business, small business association and Chamber of Commerce. Branches of these structures are located in every city in Spain.

The positive aspects of small business development in Spain include the low level of bureaucracy. To register a small business and a license proprietors spend up to 24 hours. The same conditions apply to non-residents. As a result, foreign citizens involved in small business development of the country.

Interestingly experience in regulating small and medium enterprises in the Nordic countries. For example, the Kingdom of Denmark, under the agency Doing Business in 2019[2; 3] from 190 countries for availability of starting a business occupies third place among European countries first. The country has virtually no corruption; transparent tax, legal and judicial system, and a minimum of bureaucracy and government restrictions to open and run a business very simply and effectively. For example, the state program «Start-up Denmark» allows a foreigner to receive a residence permit and register of Denmark in his own company [5].

Own a business of Denmark for foreigners, including Ukrainian, is a good opportunity to move into economically and socially developed European country forever and eventually get Danish citizenship, not only entrepreneurs but also close relatives.

Thus, small and medium enterprises is a key element of the economy leading the world. Implementation of small and medium enterprises of the significant economic and social role is only possible with sound public policy full support for this sector, which is a separate component of public policy in many countries. These countries have a number of legislative acts that regulate complex issues for small and medium enterprises, has developed a system of state programs of financial, technological, foreign trade, consulting, staffing promoting entrepreneurship.

Research and implementation in Ukraine international experience of small and medium enterprises will enable to solve complex economic problems primarily by enhancing investment and innovation process to ensure the improvement of economic competitiveness in the global environment, a socially oriented economy of the modern type, which would allow to bring the standard of living the population of the requirements of social standards of developed countries.

References:

1. *World Bank. 2020. Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies.* <https://www.doingbusiness.org/>
2. *World Bank. 2019. Doing Business 2019: Training for Reform.* Washington, DC: World Bank. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/30438> License: CC BY 3.0 IGO.

3. *World Bank. 2019. Global Economic Prospects, January 2019: Darkening Skies.* Washington, DC: World Bank. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31066> License: CC BY 3.0 IGO.
4. *World Development Indicators / The World Bank* [Electronic resource]. - Gvailable at: <http://data.worldbank.org/datacatalog/world-development-indicators>.
5. *On approval of the Concept of the National Program for the Development of Small and Medium-Sized Enterprises for 2014-2024* (2013). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. 28.08.2013 g. Number 641-p. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80>.
6. Varnalii Z. (2008). *Small entrepreneurship: the basics of theory and practice.* T-vo Znannya (KOO), 302 p.
7. Mykola Denysenko, Alona Melnyk, Zorina Shatskaya, Olena Budiakova (2019). *International regulatory experience business activity. Doslidzhennia ta innovatsii*, p. 55-58. Available at: <http://conferencii.com/files/archive/2019-02.pdf>

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.2

UDC: 658.7

EXPERIENCE AND LAWS OF FORMATION OF THE GLOBAL TRANSPORT AND LOGISTICS INFRASTRUCTURE

A. Kuzmenko

Ukrainian State University of Railway Transport, Ukraine, Kharkiv

Intensification consignment flows towards Europe and Asia and including Ukraine in pan-European ITC necessitates qualitative improvement of transport and logistics services with the building of a network of transport and logistics infrastructure in the country. In this regard, the article studied the experience of building transport and logistics infrastructure in developed European countries and the peculiarities of German, Italian, French and British models of its formation. Based on this series patterns forming global transport and logistics infrastructure in the framework of the Program for creating Trans-European Transport Network Programmed and the establishment Yevroplatformy.

Key words: transport and logistics infrastructure development, railway transportation, patterns, global experience.

Кузьменко А. В. Досвід та закономірності формування світової транспортно-логістичної інфраструктури / Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

Інтенсифікація товаротransпортних потоків в напрямку Європа-Азія та включення України в систему Пан'європейських МТК обумовлює необхідність якісного вдосконалення системи транспортно-логістичного обслуговування з розбудовою мережі транспортно-логістичної інфраструктури в країні. У зв'язку з цим в статті вивчено досвід з розбудови транспортно-логістичної інфраструктури в розвинутих європейських країнах та

встановлено особливості німецької, італійської, французької та британської моделей її формування. На основі цього розкрито закономірності формування світової транспортно-логістичної інфраструктури в рамках реалізації Програми створення Транс'європейської транспортної мережі і Програми створення Європлатформи.

Ключові слова: транспортно-логістична інфраструктура, розвиток, залізничний транспорт, закономірності, світовий досвід.

Кузьменко А. В. Опыт и закономерности формирования мировой транспортно-логистической инфраструктуры / Украинский государственный университет железнодорожного транспорта, Украина, Харьков

Интенсификация товаротранспортных потоков в направлении Европа-Азия и включение Украины в систему Панъевропейских МТК обуславливает необходимость качественного совершенствования системы транспортно-логистического обслуживания с развитием сети транспортно-логистической инфраструктуры в стране. В связи с этим в статье изучен опыт по развитию транспортно-логистической инфраструктуры в развитых европейских странах и установлены особенности немецкой, итальянской, французской и британской моделей ее формирования. На основе этого раскрыто закономірності формування мировой транспортно-логістической инфраструктуры в рамках реализации Программы создания Транс'європейской транспортной сети и Программы создания Європлатформой.

Ключевые слова: транспортно-логістическая инфраструктура, развитие, железнодорожный транспорт, закономірності, мировой опыт.

Kuzmenko A. Experience and laws of formation of the global transport and logistics infrastructure / Ukrainian State University of Railway Transport, Ukraine, Kharkiv

Intensification consignment flows towards Europe and Asia and including Ukraine in pan-European ITC necessitates qualitative improvement of transport and logistics services with the building of a network of transport and logistics infrastructure in the country. In this regard, the article studied the experience of building transport and logistics infrastructure in developed European countries and the peculiarities of German, Italian, French and British models of its formation. Based on this series patterns forming global transport and logistics infrastructure in the framework of the Program for creating Trans-European Transport Network Programmed and the establishment Yevroplatformy.

Key words: transport and logistics infrastructure development, railway transportation, patterns, global experience.

Вступ. Зміна геополітичної карти світу, що супроводжується посиленням економічних позицій країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону (Китай, Індія, Бразилія та інші), та необхідність цих країн в розширенні доступу до ринку європейських країн, обумовили зростання обсягу товарообмінних операцій між ними та зміну парадигми розвитку світового транспортного ринку.

Нова система управління та організації роботи світового транспорту проявляється:

- в зростанні поряд з морським транспортом ролі залізничного транспорту, в тому числі високошвидкісних залізничних перевезень, що викликало небувалі раніше темпи будівництва високошвидкісних залізниць.

- в розвитку мультимодальних, інтермодальних та контейнерних перевезень, які передбачають участь декількох видів транспорту та координуються єдиним центром, забезпечуючи раціональне використання транспортних потужностей та прискорення процесу перевезення вантажів;
- в формуванні системи міжнародних транспортних коридорів та створенні глобальних транспортно-логістичних систем, розробці нових сухопутних маршрутів транспортування вантажів;
- в розбудові транспортно-логістичної інфраструктури (ТЛІ) зі створення спеціальних транспортно-логістичних центрів, що виконують функції з обробки вантажопотоків та сервісного обслуговування вантажів. Останні забезпечують впровадження логістичних методів обслуговування вантажопотоків на основі синхронної взаємодії усіх видів транспорту, навантажувально-складських комплексів, митних та контролюючих органів для задоволення вимог споживачів транспортних послуг відповідно до встановленого рівня комфорту та логістичного сервісу перевезень;
- в розвитку технічних засобів та інфраструктури транспорту для покращення провізних здатностей транспортних систем, розробці та впровадженні єдиних міжнародних стандартів організації перевезень;
- в розширенні можливостей використання переваг інформатизації як в процесах безпосереднього здійснення перевезень, так і в процесах забезпечення контролю і безпеки транспортних систем тощо [1, с. 18 – 20].

Одночасно з цим, зміна пріоритетів споживачів та необхідність задоволення індивідуальних споживчих вимог, як рушійні фактори сучасної конкуренції висунули на передній план необхідність скорочення термінів та обсягів постачань, резервів запасу матеріалів,

актуалізувавши питання забезпечення безперешкодного міжнародного товарообігу. Адже наявність інфраструктурних, технічних, трансграничних, фіскальних та регулятивних перепон ускладнюють розвиток міждержавного сполучення та призводить до значних фінансових втрат, які щорічно сягають десятків мільйонів доларів. Потреба у вільному доступу до ринків європейських країн і необхідність в прискоренні руху вантажопотоків визначили нові пріоритети світового транспортного комплексу та конструкцію трансконтинентальних транспортних зв'язків, перетворивши транспортний комплекс країн в сферу реалізації зовнішньоекономічних інтересів та інструмент забезпечення їх інтеграційної єдності.

Поряд з цим, розвиток світового транспортного ринку, що проявляють в зростанні обсягів вантажо- та пасажиропотоків і збільшенні попиту на комплексні транспортно-логістичні послуги, потреба в доставці вантажів «від дверей до дверей» обумовили формування спеціалізованих об'єктів з обслуговування вантажопотоків – транспортно-логістичної інфраструктури, що наразі сформувалася у вигляді логістичних, транспортно-логістичних центрів, хабів, комплексів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем формування і розвитку транспортно-логістичної інфраструктури присвячено дослідження багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Серед них особливою значимістю відзначаються праці В. Нехорошкова, Т. Куанишевої, С. Савенко, Я. Шрамко та інших [1-4]. Однак, незважаючи на це, пріоритетність розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні обумовлює необхідність вивчення досвіду та встановлення основних закономірностей її розбудови в розвинутих європейських країнах.

Метою статті є узагальнення світового досвіду та визначення закономірностей розвитку світової транспортно-логістичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток центрів транспортної логістики припадає на початок 80-х років XX століття та пов'язується з створенням і реалізацією ряду крупномасштабних проектів, спрямованих на формування єврологістичної системи або логістики в європейському вимірі, що передбачала формування єдиного європейського транспортного простору в рамках виконання регіональних програм щодо:

- створення Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T);
- оцінки потреб транспортної інфраструктури (TINA);
- вивчення транспортної інфраструктури (TIRS);
- створення Пан'європейських транспортних коридорів (PEC);
- створення Пан'європейських транспортних зон (PETrA).

Основу комунікаційного або транспортно-логістичного каркасу Європи визначила програма створення Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), якою передбачено формування сучасної транспортно-логістичної мережі в країнах Європейського Союзу з метою забезпечення територіальної єдності та вільного руху товарів і населення в межах європейських країн, посилення процесів інтеграції на європейському просторі [5].

Однак, визначальним фактором стимулювання розвитку об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури стало формування в 1991 році Європлатформи – Європейської асоціації «вантажних сіл» (транспортно-логістичних центрів). Основна мета створення Європлатформи полягала в просуванні і розширенні концепції створення транспортно-логістичних центрів на європейському просторі і у всьому світі, а також у формуванні й розвитку вільних

взаємовідносин з транспортно-логістичними системами інших регіонів та країн [6]. Як зазначається в [7, С. 33] цією програмою було визначено необхідність спорудження 38 сучасних потужних логістичних центрів, здатних швидко переробити тисячі тон різноманітних вантажів, а її реалізація забезпечила успішне впровадження логістичних технологій в обслуговування міжнародних вантажів та ефективне функціонування ряду транспортно-логістичних центрів.

Сьогочасні транспортно-логістичні центри Європи – це спеціалізовані вузлові логістичні підприємства, які виконують функцію перетину комунікаційних потоків та забезпечують надання широко спектру транспортно-логістичних послуг, пов'язаних: з координацією роботи різних видів транспорту; з обслуговуванням вантажів (виконує навантажувально-розвантажувальні роботи, перевалювання вантажів, їх складування, вантажопереробку та зберігання); з експедируванням та переадресацією вантажів; з оформленням митної та перевізної документації; з наданням повного комплексу сервісних і комерційно-ділових послуг, в тому числі банківське, інформаційне, консалтингове та аналітичне обслуговування тощо. Вони розташовуються на основних каналах товароруху вздовж МТК і являються, з одного боку, місцем концентрації та розподілу вантажопотоків, а з іншого – виконують важливі функції транспортно-логістичного сервісу, забезпечуючи не тільки скорочення логістичних витрат та оптимізацію маршрутів слідування вантажів, але й сприяючи зростанню бюджетних платежів та активізації економічних процесів в країні.

Варто зазначити і те, що на території Європейського Союзу ТЛІ формується не тільки в межах транспортного комплексу, але й розміщується на потужностях промислових та торгівельних

підприємств, на прикордонних територіях, обслуговуючи вантажопотоки даних підприємств та виконуючи функції складів тимчасового зберігання товарів. Успішно функціонують такі об'єкти ТЛІ в Іспанії, Німеччині, Нідерландах, Бельгії та інших європейських країнах. Так, в Німеччині розвинута транспортна інфраструктура міст сформувала розвинуту мережу ТЛЦ не тільки в портових містах, але й в містах середнього значення. В Іспанії набули широкого поширення вантажні термінали поблизу оптових посередницьких ринків, а в Бельгії та Нідерландах – на кордонні з суміжними державами [5].

З метою встановлення загальних тенденцій розвитку світової транспортно-логістичної інфраструктури автор статті вважає за необхідне встановити особливості її розбудови в окремих європейських країнах. Вивчення літературних джерел дозволило визначити, що найбільшого розвитку транспортно-логістична інфраструктура отримала в Німеччині. В цій країні функціонує два типи логістичних центрів: логістичні центри приватної власності та логістичні центри міської комунальної власності. 80% усіх логістичних центрів Німеччини розміщують поблизу залізничних магістралей та відповідно є об'єктами інфраструктури залізниць (Deutsche Bahn AG), які і забезпечують левову частину інвестицій в розвиток цієї інфраструктури. Окрім того, близько 75% логістичних центрів мають сполучення із транспортом загального користування, 60% - використовують в своїй діяльності комбінований транспорт. Такі крупні німецькі транспортні вузли як м. Бремен та м. Любека мають пряме сполучення з водним транспортом, а м. Гамбург – з водним і повітряним транспортом [8]. Сьогодні більшість логістичних центрів Німеччини є важливими транспортними об'єктами, кожен з яких включає 35 окремих підприємств та забезпечує робочими місцями 5,5 тисяч громадян країни. В основу економічної могутності та

технологічної здатності логістичних центрів Німеччини покладено величезну державну підтримку проектів розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на всіх етапах та рівнях влади. Особливості німецької моделі будівництва транспортно-логістичної інфраструктури полягають в тому, що вона [4]:

по-перше, ґрунтується на досконалих федеральних законах і законах федеральних земель, які чітко встановлюють повноваження і відповідальність учасників (компаній), що входять до їх складу, а також визначають участь держави в їх реалізації;

по-друге, передбачає як бюджетне фінансування та виділення дотацій федеральних земель, цільових дотацій і кредитування по окремих інвестиційним проектам, так і залучення приватних інвестицій в розвиток транспортно-логістичної інфраструктури;

по-третє, створення транспортно-логістичної інфраструктури завжди ініціюється державою, яка не тільки проводить підготовку земельних ділянок під будівництво, але й активно приймає участь у фазі проектування об'єкту і в фазі реалізації інвестицій в розвиток логістичних центрів.

Окрім цього варто зазначити і те, що німецька модель розвитку ТЛІ виявилася найбільш ефективною з точки зору отримання ефекту синергії та маркетингу всього комплексу об'єктів ТЛІ. Це забезпечується за рахунок існування регіональних фондів економічного розвитку, які будучи учасником управлінської компанії, покривали частину витрат, пов'язаних з утримання цих об'єктів.

Успішними є проекти формування транспортно-логістичної інфраструктури й в Італії, де одним із найбільших транспортно-логістичних центрів, що розміщений на перетині 5 залізничних і 4 автомобільних шляхів, є Bologna Freight Village. Цей центр забезпечує обслуговування понад 35% внутрішніх вантажопотоків та обробку 16%

міжнародних вантажів, що прямують через країну. Bologna Freight Village є великим транспортно-логістичним центром до складу якого входить близько 100 національних і міжнародних транспортних та логістичних компаній, а також митна служба, банківські установи, організації поштового зв'язку та культурні заклади [3]. В цілому транспортно-логістична інфраструктура Італії отримала значний розвиток в результаті реалізації національного генерального плану розвитку транспорту в 1986 році, який визначив дворівневу мережу «інтерпорти» (об'єктів ТЛІ) (місця макрорівня для міжнародного транспорту та рівня національного транспорту). Основною метою створення мережі ТЛІ в Італії стало концентрація вантажних потоків з врахуванням збалансованих транспортних рішень. Фінансування проектів розвитку ТЛІ в цій країні відбувалося на принципах державно-приватного партнерства, де державі відводилася як роль ініціатора проекту, так і інвестора, що за рахунок державних бюджетів різних рівнів поряд з приватними інвестиціями забезпечував фінансовими ресурсами ці проекти.

ТЛІ Франції формувалася в рамках проекту з удосконалення транспортної системи Парижу шляхом концентрації логістичних послуг на периферії. Для французької моделі розвитку ТЛІ характерним є те, що її планування, розвиток та управління здійснюється виключно приватними інвесторами, які повністю забезпечують створення функціонування даних об'єктів інфраструктури. На сьогоднішній день найбільшими інвесторами ринку логістичної інфраструктури Франції є компанія «Garonor SA», що належить американській інвестиційній компанії «ProLogis», та компанія «Sogaris SA», яка знаходить в розпорядженні держави та муніципалітетів. Найбільшим недоліком даної моделі розвитку ТЛІ є відсутність скоординованого централізованого планування проектів

розвитку міжнародних логістичних центрів, оскільки держава приймає участь в їх реалізації лише шляхом надання дозволів на їх будівництво, керуючись цілями місцевого і регіонального планування.

Британська модель розбудови ТЛІ пов'язана з будівництвом тунелю під Ла-Маншем та передбачала створення 10 інтермодальних терміналів й логістичних центрів для обслуговування промислових районів. Ініціатором їх формування виступала дочірня компанія Британських залізниць «Rail freight Distribution». З приватизацією Британських залізниць відбулася зміна концепції формування ТЛІ у Великобританії, основою якої стали інтермодальні термінали та системи грантів на залізничні перевезення вантажів. Це сприяло розвитку особливої форми фінансування проектів розбудови ТЛІ, в рамках якої існувало дві основні схеми бюджетного фінансування: гранти на об'єкти вантажної інфраструктури та гранти за доступ до залізничної колії. Перша схема виділення бюджетних коштів дозволяє покрити витрати на створення інфраструктурних об'єктів з обробки залізничних вантажів. За допомогою нею здійснювалося і відновлення існуючих пунктів обробки вантажів. Друга схема дозволяє компаніям здійснювати виплати за користування залізничною інфраструктурою. За оцінкою експертів проекту «Європлатформа» більшість об'єктів ТЛІ Великобританії представляють собою розподільчі центри, що забезпечують інтермодальний зв'язок, а в цілому модель їх розвитку характеризується низькою ефективністю через відсутність загальної політики розбудови та підходів до планування цих об'єктів інфраструктури.

Особливості розбудови світової ТЛІ вказують, на думку автора статті, можливість існування відмінних підходів до спорудження об'єктів ТЛІ і в регіональному аспекті. Це пояснюється тим, що якщо в Європі ТЛІ формується в рамках реалізації політики розвитку

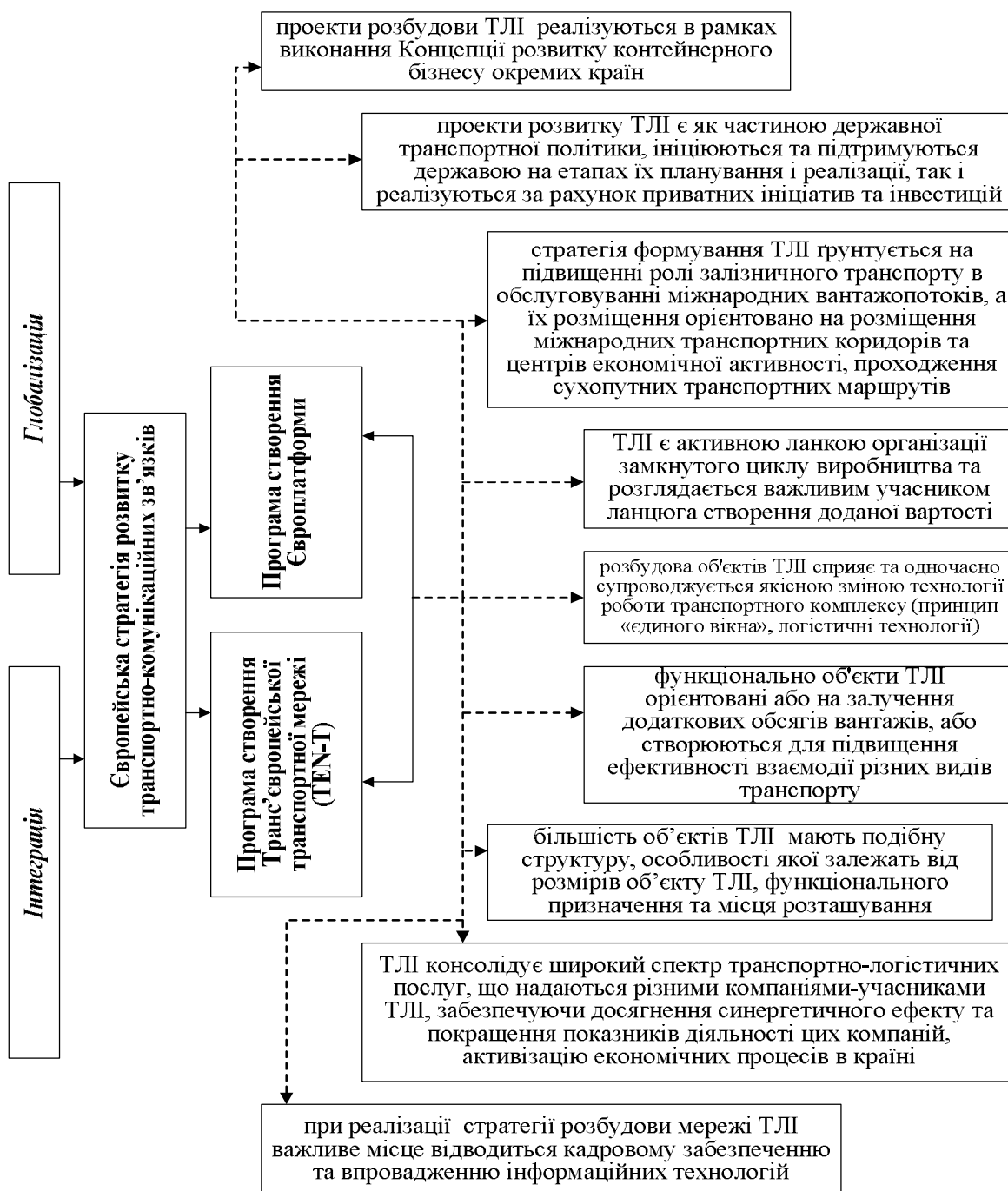

Рис. 1. Схема закономірностей формування світової ТЛЛ
(авторська розробка)

мультимодальних перевезень та зосереджена в крупних морських портах і залізних вузлах, то в Азіатсько-тихоокеанському регіоні останнім часом – в межах виконання проектів розвитку сухопутних залізничних маршрутів (проект ТРАСЕКА) як структурних підрозділів залізничного транспорту з метою залучення іноземних інвестицій і

розвитку економічних зон, виконання Програм міжнародного партнерства. В цілому вивчення світового досвіду в сфері реалізації проектів розвитку об'єктів ТЛІ дозволило сформулювати наступні закономірності формування об'єктів ТЛІ (див. рис. 1).

Висновки. Таким чином, сучасні особливості формування ТЛІ європейських країн вказуються на існування різних моделей їх розбудови, основні відмінності яких полягають: в функціональному призначенні об'єктів ТЛІ, джерелах фінансування проектів їх розвитку, в спектрі логістичних послуг та адміністративному управлінні. В цілому широкомасштабне залучення європейських країн до реалізації проектів створення мережі європейської ТЛІ вказує на істотне зростання її ролі в реалізації зовнішньоекономічних інтересів країн та забезпеченні їх економічної інтеграції, а її розбудова безумовно сприяє створенню умов для інтегрованого управління транспортним процесом та розширенню спектру транспортно-логістичних послуг.

Література:

1. Нехорошков В. П. (2015). *Интернационализация транспортного комплекса как фактор интеграции России в мировую экономику: автореф. дисс. на соискание учен. степени д.э.н., специальность: 08.00.14 – Мировая экономика*, В. П. Нехорошков., М., 48 с.
2. Куанышева Т. (2012). *Систематизация опыта развития транспортно-логистических центров (на примере железных дорог Казахстана)*., Т. Куанышева, Логистика., № 7., с. 41 – 43.
3. Савенко С. В. *Развитие транспортно-логистических центров в европейском регионе* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://transportinform.com/logistika/315-razvitie-transportno-logisticheskikh-centrov.html>. - Загл. с экрана.
4. Шрамко Я. И. *Перспективы создания транспортно-логистической инфраструктуры в Украине с использованием*

мирового опыта [Электронный ресурс], Я. И. Шрамко, Н. Н. Гуржий. - Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-sozdaniya-transportno-logisticheskoy-infrastruktury-v-ukraine-s-ispolzovaniem-mirovogo-opyta>. - Загл. с экрана.

5. Смирнов І. Г. (2004). *Транспортно-логістична стратегія Європейського союзу, Географія і сучасність.*, Вип. 11., с. 3–22.

6. Тарнавська Н. П. (2013). *Організаційні та інфраструктурні передумови створення міжнародного логістичного центру*, Н. П. Тарнавська, Р. Б. Сивак, Бізнес–Інформ., № 13., с. 29–35.

7. Смирнов І. Г. (2008). *Транспортна логістика: навч. посібник*, К., Центр учбової літератури, 224 с.

8. Питуляк Н. С. (2010). *Зарубіжний досвід функціонування логістичних центрів*. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: збірник тез доповідей Четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 29 вересня-1 жовтня 2010 року., Суми, Сумський державний університет, с.175-177.

References:

1. Nekhoroshkov V. P. (2015). *Ynternatsyonalizatsiya transportnoho kompleksa kak faktor yntehratsyy Rossyy v myrovuiu ekonomyku: avtoref. dyss. na soyskanye uchen. stepeny d.e.n., spetsyalnost: 08.00.14 – Myrovaia ekonomyka*, V. P. Nekhoroshkov., М., 48 s.

2. Kuanysheva T. (2012). *Systematyzatsiya opyta razvytyia transportno-lohystycheskykh tsentrov (na prymere zheleznykh doroh Kazakhstana).*, T. Kuanysheva, Lohystyka., № 7., с. 41 – 43.

3. Savenko S. V. *Razvytye transportno-lohystycheskykh tsentrov v evropeiskom rehyone* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://transportinform.com/logistika/315-razvitie-transportno-logisticheskikh-centrov.html>. - Zasl. s ekrana.

4. Shramko Ya. Y. *Perspektyvy sozdaniia transportno-lohystycheskoi ynfrastruktury v Ukrainy s yspolzovanyem myrovoho opyta* [Elektronnyi resurs], Ya. Y. Shramko, N. N. Hurzhyi. - Rezhym dostupa: <http://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-sozdaniya-transportno-logisticheskoy-infrastruktury-v-ukraine-s-ispolzovaniem-mirovogo-opyta>. - Zasl. s ækrana.
5. Smyrnov I. H. (2004). *Transportno lohistychna stratehiia Yevropeiskoho soiuzu*, Heohrafiia i suchasnist., Vyp. 11., s. 3–22.
6. Tarnavska N. P. (2013). *Orhanizatsiini ta infrastrukturni peredumovy stvorennia mizhnarodnoho lohistychnoho tsentru*, N. P. Tarnavska, R. B. Syvak, Biznes–Inform., № 13., s. 29–35.
7. Smyrnov I. H. (2008). *Transportna lohistyka: navch. posibnyk*, K., Tsentr uchbovoi literatury, 224 s.
8. Pytuliak N. S. (2010). *Zarubizhnyi dosvid funktsionuvannia lohistychnykh tsentriv*. Marketynh innovatsii i innovatsii v marketynhu: zbirnyk tez dopovidei Chetvertoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 29 veresnia-1 zhovtnia 2010 roku., Sumy, Sumskyi derzhavnyi universytet, s.175-177.

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.3

UDC: 336.711.65

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF MODERN BANKING SUPERVISION

N. R. Shvets, Doctor of Economical Sciences, Professor

Chernivtsi University, Ukraine, Chernivtsi

The necessity of new, modern, adapted to the requirements of the economic realities theoretical and methodological bases of banking supervision implementation formation in Ukraine is justified by the author. The global and national trends in the functioning of the banking supervision system are investigated in the article. Some flaws and shortcomings in the action of international and national supervisory authorities are selected. The constructive proposals of the theoretical and methodological foundations of modern banking supervision in Ukraine are proposed.

Key words: bank, banking, banking supervision, the National Bank of Ukraine, the Basel Committee of Banking Supervision.

доктор економічних наук, професор, Швець Н. Р. Теоретико-методологічні засади сучасного банківського нагляду / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Чернівці

В представленій науковій статті автором обґрунтована необхідність формування нових, сучасних, адаптованих до вимог економічних реалій теоретико-методологічних засад здійснення банківського нагляду в Україні. У статті досліджено світові та вітчизняні тенденції у функціонуванні системи нагляду за діяльністю банківських установ, виокремлено окремі недоліки та прорахунки у діяльності міжнародних і національних органів банківського нагляду та, на основі цього, сформовано конструктивні пропозиції з

реформування теоретико-методологічних підвалин сучасного банківського нагляду України.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, банківський нагляд, Національний банк України, Базельський комітет з питань банківського нагляду.

доктор экономических наук, профессор, Швец Н. Р. Теоретико-методологические основы современного банковского надзора / Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, Украина, Черновцы

В представленной научной статье автором обоснована необходимость формирования новых, современных, адаптированных к требованиям экономических реалий теоретико-методологических основ осуществления банковского надзора в Украине. В статье исследованы мировые и отечественные тенденции в функционировании системы надзора за деятельностью банковских учреждений, выделены отдельные недостатки и просчеты в деятельности международных и национальных органов банковского надзора и, на основе этого, сформулированы конструктивные предложения по реформированию теоретико-методологических основ современного банковского надзора Украины.

Ключевые слова: банк, банковская деятельность, банковский надзор, Национальный банк Украины, Базельский комитет по банковскому надзору.

Вступ. Нові виклики сучасності ставлять перед системою банківського нагляду нові та складніші завдання, що потребують негайного вирішення. Особливо це стосується вітчизняної системи банківського нагляду, оскільки таких потрясінь, яких зазнала

банківська система України в останні декілька місяців, вона, мабуть, не знала за всю новітню історію нашої держави. А тому існуючі теоретико-методологічні підвалини здійснення нагляду за діяльністю банківських установ в Україні вимагають масштабного перегляду та внесення відповідних корекцій і правок.

Формулювання мети статті та завдань. Саме поняття банківського нагляду у науковців завжди викликає широкі дискусії, оскільки ефективна система банківського нагляду повинна передбачати таку межу жорсткості, яка б дозволила банківським установам бути комерційно незалежними, але при цьому не загрожувала би нормальному розвитку економічних відносин в державі. Віднаходження цієї межі завжди і являється найскладнішим завданням, в основі якого і лежать власне фундаментальні теоретико-методологічні засади формування та функціонування системи банківського нагляду в кожній окремо взятій державі. Зрозуміло, що зі зміною зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку національної банківської системи буде змінюватися і національна система нагляду за діяльністю банківських установ. Але при цьому необхідно обов'язково пам'ятати про глобалізм банківської діяльності і враховувати це при формуванні власних правил здійснення банківського нагляду шляхом включення міжнародних стандартів, що розробляються на світовому рівні. Отже, основною метою даного наукового дослідження являється перегляд сучасних домінуючих теоретико-методичних засад здійснення банківського нагляду в Україні та світі й формування пропозицій щодо адаптації їх до сучасних викликів через виявлення недоліків і «вузьких місць» системи банківського нагляду України.

Виклад основного матеріалу статті. В результаті авторського дослідження теоретичних домінантів банківського нагляду виявлено,

що ефективність існування банків як фінансових посередників пояснюється теорією фінансового посередництва, що пройшла багато етапів своєї еволюції і відображена в дослідженнях багатьох науковців, серед яких можна виділити Дж. Герлі, Р. Голдсмита, Р. Левіна, А. Пігу, Дж. Штігліца, Й. Шумпетера. Згідно цих класичних досліджень необхідність і доцільність банківського нагляду та регулювання пояснюється ефектом довготривалих стосунків і теорією делегованого моніторингу, які визначають вимоги держави до мінімального розміру банківського капіталу та необхідність захищати інтереси вкладників і кредиторів банку. Саме ці функції і покликаний здійснювати банківський нагляд як підсистема державного регулювання банківської діяльності.

Окрім того, результатом аналізу понять і категорій зі сфери банківського нагляду стало твердження, що терміни “банківське регулювання”, “банківський нагляд” і “банківський контроль” — це різні види діяльності державних органів банківського регулювання та нагляду щодо забезпечення стабільності й надійності функціонування банків, які є взаємопов’язаними та взаємозалежними і доповнюють один одного з метою формування цілісної логічної системи державного нагляду та регулювання банківської системи. Хоча існують певні розбіжності в поглядах науковців на категорії «банківське регулювання» та «банківський нагляд» доцільно використовувати у дослідженнях законодавчо встановлені визначення даних понять.

Згідно чинного вітчизняного законодавства метою банківського нагляду в Україні є забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. При цьому наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на

території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо здійснення банківської діяльності.

Під час здійснення банківського нагляду Національний банк України має право вимагати від банків та їх керівників усунення порушень банківського законодавства, виконання нормативно-правових актів Національного банку України для уникнення або подолання небажаних наслідків, що можуть поставити під загрозу безпеку коштів, довірених таким банкам, або завдати шкоди належному веденню банківської діяльності.[1]

Необхідність посилення взаємозв'язку між наглядовими органами внаслідок поширення міжнародної фінансової діяльності банків у деяких країнах Європи привела до створення єдиного державного наглядового органу (Управління з нагляду за сектором фінансових послуг), що регулює та контролює діяльність різних фінансових секторів (модель єдиного нагляду). В інших країнах, де також спостерігаються нові ринкові тенденції, розширені повноваження центральних банків у здійсненні наглядової діяльності та створені спеціальні структурні підрозділи, відповідальні за координацію взаємодії між різними наглядовими органами (секторна модель нагляду). У ряді країн використана модель «двох вершин», яка передбачає розподіл обов'язків з банківського нагляду між двома різними структурами в такий спосіб: один орган забезпечує відповідність фінансових посередників установленим вимогам, а інший займається прозорістю ведення їх діяльності (модель нагляду за завданнями).

Результати аналізу досвіду побудови моделей наглядових систем у світі свідчать, що базовою моделлю для більшості країн є секторна

модель. Модель нагляду за завданнями, або модель «двох вершин», слід розглядати як перехідну від секторної до моделі єдиного нагляду. А перевагу єдиному регуляторному органу надають країни з високим і середнім рівнями концентрації фінансового капіталу. Дані табл. 1 свідчать про надзвичайно високу концентрацію банківського капіталу в першій групі банків, а це 15 установ, банківської системи України, що обґрунтовує вибір нашою державою моделі єдиного регуляторного органу. Однак, достатньо швидкий розвиток ринку фінансових послуг небанківських фінансових установ переконує в тому, що питання вибору моделі нагляду за фінансовими установами в Україні ще остаточно не закрито.

Таблиця 1

**Показники концентрації банківського капіталу в Україні
на 01.10.2014р.***

Група банків	Частка власного капіталу в загальній сумі, %	Частка активів у загальній сумі, %	Частка зобов'язань в загальній сумі, %
I (15 банків)	66,1	69,8	70,3
II (17 банків)	15,6	14,5	14,4
III (22 банки)	4,3	6,4	6,7
IV (112 банків)	14,0	9,3	8,6

*Розраховано та складено автором за офіційними даними
Національного банку України

Процес досягнення цілей банківського нагляду сприяє виникненню та використанню різних регулятивних та наглядових тактик. В результаті проведених досліджень виділяємо нагляд за виконанням банками встановлених вимог (заснований на виконанні визначених правил) і ризик-орієнтований нагляд (базується на дотриманні певних принципів діяльності). Взаємодія між цими

формами банківського нагляду зображена на рис. 1.

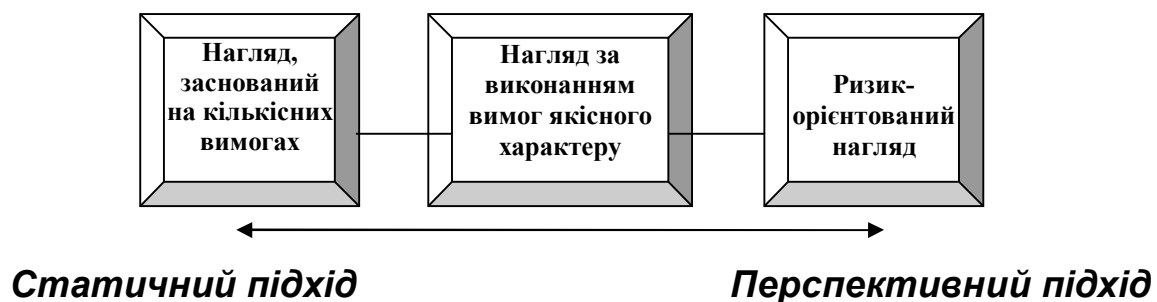

Рис. 1. Динамічний аспект форм банківського нагляду

Переконані, що ефективною формою банківського нагляду, яка реалізує тактичні підходи, є нагляд за дотриманням банками встановлених вимог, а основною формою реалізації стратегічних підходів – ризик-орієнтований нагляд.

Згідно з результатами власних досліджень – оптимальна для України така структура банківського нагляду, відповідно до якої частково делегуються функції контролю та нагляду визначеним учасникам фінансового ринку, в процесі нагляду поєднуються правила та принципи зі значним переважанням правил у структурі нагляду. Окрім того, визначено, що в ході встановлення правил максимальний тягар нагляду за їх виконанням повинен лягати на банківські установи з нестійкими показниками діяльності.

Глобалізація фінансових ринків висуває нові завдання у сфері взаємодії наглядових органів та обміну інформацією на міжнародному рівні, виконувати які необхідно, ґрунтуючись на взаємній довірі й розумінні з урахуванням конфіденційності. Тому стверджуємо про необхідність запровадження в українську банківську практику міжнародних стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду, зокрема Основних принципів ефективного банківського нагляду, які розглядаються як мінімальні вимоги, що повинні увійти до національних банківських законодавств країн.

Серед основних суперечностей та вимог сучасного розвитку банківського нагляду в Україні, які вимагають розробки вдосконалених теоретико-методологічних засад щодо його здійснення, визначаємо:

- відсутність в Україні практики консолідованого нагляду за фінансовими групами;
- недостатній рівень публічності та розкриття узагальнюючої банківської інформації;
- зумовлена часом необхідність переходу від пруденційного до ризик-орієнтованого банківського нагляду;
- недосконала рання діагностика проблемності банків в Україні, що вимагає інтенсивного запровадження сучасних принципів превентивного банківського нагляду;
- недостатній рівень запровадження в Україні прогресивних механізмів та методик й інструментів банківського нагляду, проголошених Базелем II;
- необхідність розробки нового регулятивного механізму для банків, згідно з вимогами Базеля III.

В якості обґрунтування зазначених вище суперечностей та вимог пропонуємо наступні тези. Щодо першої і дуже важливої суперечності у сучасних тенденціях розвитку системи банківського нагляду в Україні, то хочемо зупинитися на таких особливостях консолідованого нагляду. Банкрутство низки великих міжнародних банків спонукало Базельський комітет з банківського нагляду встановити обов'язкові стандарти нагляду щодо міжнародних банківських груп у спеціальному документі, що носить назву «Базельський Конкордат» (Basel Concordat). У його основу покладено такі принципи:

- національні органи повинні здійснювати нагляд за міжнародними банками та міжнародними банківськими групами на консолідованій основі;

- створення міжнародної банківської організації має отримати попередній дозвіл органів нагляду як країни походження, так і приймаючої країни;
- національні органи нагляду повинні володіти правом збору інформації про міжнародні банки і банківські групи, за якими вони спостерігають;
- якщо орган приймаючої країни визначає, що нагляд, здійснюваний у країні походження, не відповідає обов'язковим стандартам, він може заборонити міжнародні операції або накласти на них обмеження, відповідні його стандартам;
- органи нагляду країни походження повинні інформувати органи приймаючої країни про зміну заходів нагляду, що мають істотні наслідки для міжнародних операцій банку [2].

Завдання консолідованого нагляду полягає насамперед у тому, щоб не допустити втрати довіри і виникнення ланцюгової реакції, що виходить за рамки правової відповідальності. Оскільки умови і методи нагляду розрізняються залежно від правових, інституційних, історичних та інших факторів, не існує єдиного набору критеріїв, що дозволяють судити про ефективність консолідованого нагляду. В принципі консолідований нагляд повинен враховувати і оцінювати всі ризики, які відчують банківською групою, незалежно від місця їх локалізації, включаючи відділення та філії, небанківські компанії та афілійовані фінансові установи.

Консолідований нагляд не повинен обмежуватися рамками консолідованого балансу і рахунків прибутків і збитків групи. Органи нагляду повинні враховувати особливу природу ризиків у даному випадку і виробляти належний підхід до них. Консолідований облік може бути навіть непридатним, коли характер ризиків різний, наприклад коли у кожного ринку свій ринковий ризик. Взаємозалік

ринкового ризику в процесі консолідації рахунків може дати невірну позицію ризику потенційних збитків, особливо коли консолідація охоплює операції, що проводяться в країнах з невисоким рівнем контролю.[3; с.278-280]

На підставі визначених Законом України змісту здійснюваного в Україні банківського нагляду на консолідованій основі [4] і передбачених вимог до діяльності банківських груп (банківських підгруп) та з урахуванням досвіду країн і банківських систем, де вже діють положення такої форми нагляду [5; с.56], можна сформулювати перелік економічних інструментів:

1. Встановлення вимог до розміру регулятивного капіталу банківської групи і його достатності на основі визначення нормативного капіталу групи з урахуванням особливостей вітчизняного законодавства.

2. Встановлення вимог до банківської групи (підгруп) щодо економічних нормативів, що обмежують концентрацію ризиків (кредитного, операційного, ринкового, ризику країни та ін.).

3. Впровадження системи лімітів та обмежень стосовно певних видів діяльності шляхом часткового обмеження чи заборони операцій банку з учасниками банківської групи та/або інсайдерами.

Щодо другої суперечності. Необхідно чітко розуміти, що прозора та якісна інформація має на меті передбачати й упереджувати негативні події, знижуючи таким чином імовірність їх виникнення. Недосконала рання діагностика проблемності банків, що вимагає інтенсивного запровадження сучасних принципів превентивного банківського нагляду, пов'язана насамперед з недостатнім рівнем розкриття узагальнюючої банківської інформації.

«Система раннього попередження», яка є значним надбанням

світового досвіду органів нагляду, базується на результатах аналізу звітності банків. Так, метою системи раннього попередження (СРП) є завчасне виявлення проблем в банку саме в найбільш ранні строки. А тому результативність СРП безпосередньо залежить від достовірності наданої банками звітності.

В Україні банки зобов'язані забезпечити проведення щорічної перевірки достовірності фінансової звітності аудиторською фірмою. Аудиторська перевірка банку здійснюється аудитором, який має сертифікат НБУ на аудиторську перевірку банківських установ.

Основними причинами подання неякісної звітності можуть бути помилки й умисне приховування справжньої фінансової ситуації в банку безпосередньо керівництвом. Таким чином, управлінський персонал банку намагається приховати негативні результати діяльності від акціонерів, клієнтів, органів банківського нагляду. Недостатній рівень розкриття та викривлення узагальненої банківської інформації унеможливають ранню діагностику проблемності банків, що вимагає розвитку механізмів контролю за банками щодо прозорості і якості подання фінансової звітності, а також удосконалення практичних механізмів реалізації заходів впливу з боку наглядових органів до банків-порушників зазначених вище вимог.[6; с.127]

Щодо завчасної діагностики проблемності банків в Україні, хотілось би зазначити такі факти. Національний банк України в 2014 році витратив на порятунок проблемних банків більше 13 мільярдів гривень. Банківський регулятор надав банкам, які згодом були визнані неплатоспроможними, кредити на термін понад 30 календарних днів на 13 178 млн. гривень. За офіційною інформацією НБУ, серед банків-одержувачів кредитів рефінансування є 16 банків, які згодом були визнані неплатоспроможними, і в даний час в них здійснюється

тимчасова адміністрація або ліквідація.

В тому числі, найбільший обсяг коштів отримали банки: VAB Банк на 5 535 млн. грн., Брокбізнесбанк - 2 млрд. грн., Всеукраїнський банк розвитку – 1 473 млрд. грн., Укрбізнесбанк – 1 029 млн. грн., Імексбанк - 795 млн. грн., Камбіо – 428 млн. грн. , Форум - 422 млн. грн., БГ Банк – 365 млн. грн., Актив-Банк – 342млн. грн., Єврогазбанк - 299 млн. грн., Південкомбанк - 180 млн. грн., Терра-Банк – 111млн. грн.

Окрім того, всього в 2014 році кредити НБУ отримали 75 банків на загальну суму 115 613 млн. грн., однак з урахуванням повернення наданих кредитів на 189,43 млрд. грн. загальний обсяг заборгованості банків станом на 1 січня 2015 склав 108,95 млрд. грн. При цьому в 2014 році НБУ визнав неплатоспроможними 33 банки.[1]

Переконані, що приведена статистика свідчить про фактичну відсутність превентивного нагляду в Україні.

Висновки. Отже, реформування теоретико-методологічних засад банківського нагляду України згідно зі сучасними викликами та стандартами міжнародної банківської практики, на наш погляд, передбачає такі основні положення:

- переорієнтація банківського нагляду на засоби превентивного контролю та раннє попередження проблем з врахуванням повного комплексу притаманних банкам ризиків;

- упровадження нагляду на консолідованій основі та запровадження відповідних інструментів консолідованого впливу на банківську групу з боку Національного банку України;

- підвищення вимог до рівня корпоративного управління в банках та банківських групах;

- посилення контролю за наявністю в банках та банківських групах положень, практик і процедур, спрямованих на протидію легалізації

доходів, одержаних злочинним шляхом;

- підвищення якості аудиторських послуг і забезпечення належної взаємодії служби банківського нагляду й банківських аудиторів з метою забезпечення високої якості та прозорості банківської інформації;

- розширення обсягу та дієвості міжнародного співробітництва у сфері банківського нагляду.

Здійснення банківського нагляду в Україні саме на таких теоретико-методологічних засадах дозволить забезпечити фінансову стійкість вітчизняної банківської системи та успішну її інтеграцію до глобальних фінансових ринків, уникаючи при цьому надмірного впливу спричинених цим процесом ризиків на банківську діяльність і забезпечуючи передумови для економічного зростання в державі.

Література:

1. *Матеріали Національного банку України*: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
2. *Матеріали Базельського комітету з питань банківського нагляду*: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/bcbs/>
3. Грюнінг Х. ван, (2007). Аналіз банківських ризиків. Система оцінки корпоративного управління та управління фінансовим ризиком, Пер. з англ.; вступ, сл. д.е.н. К.Р. Тагірбекова, М., Всесвіт, 304 с.
4. *Про внесення змін до деяких законів України щодо нагляду на консолідованій основі*: Закон України від 19.05.2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3394-17>
5. Башлай С. (2011). *Інструменти банківського нагляду на консолідованій основі.*, Фінансовий простір., №3., с. 54-59.

6. Белова І. (2013). *Проблеми розкриття інформації у фінансові звітності банків України.*, Актуальні проблеми економіки., №8., с. 123-129.

References:

1. *Materialy Natsionalnoho banku Ukrainy*: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
2. *Materialy Bazelskoho komitetu z pytan bankivskoho nahliadu*: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bis.org/bcbs/>
3. Hriuninh X. van, (2007). *Analiz bankivskykh ryzykiv. Systema otsinky korporatyvnoho upravlinnia ta upravlinnia finansovym ryzykom*, Per. z anhl.; vstup, sl. d.e.n. K.R. Tahirbekova, M., Vsesvit, 304 s.
4. *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo nahliadu na konsolidovanii osnovi*: Zakon Ukrainy vid 19.05.2011 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3394-17>
5. Bashlai S. (2011). *Instrumenty bankivskoho nahliadu na konsolidovanii osnovi.*, Finansovyi prostir., №3., с. 54-59.
6. Bielova І. (2013). *Problemy rozkryttia informatsii u finansovi zvitnosti bankiv Ukrainy.*, Aktualni problemy ekonomiky., №8., с. 123-129.

II. POLITICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.4

UDC 351.84:364

IMPLEMENTATION OF STATE SOCIAL POLICY IN UKRAINE

L. V. Plotka, graduate student

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

The article explores the state and prospects of social policy development in Ukraine. The purpose of the article is to determine the main directions of social policy implementation in Ukraine, the subject composition of social policy. Methods which was used in the article: analytical, statistical, monographic. The study revealed the patterns of socio-economic turmoil in Ukraine and their impact on the implementation of social policy. The haphazardness in the implementation of social policy in the country is emphasized. The main directions of reforming the system of social benefits and benefits are outlined, which must be subordinated to the following goals: constitutional, political, economic, social, financial.

Keywords: politics, social policy, mechanisms, benefits and payments.

аспірант, Плотка Л. В. Реалізація державної соціальної політики в Україні / Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро

У статті досліджено стан та перспективи розвитку соціальної політики в Україні. Метою статті є визначення основних напрямів реалізації соціальної політики в Україні, склад суб'єктів соціальної політики. Методи, які використовувались при написанні статті: аналітичний, статистичний, монографічний. В ході дослідження виявлено закономірності перебігу соціально-

економічних перетворень в Україні та їх вплив на реалізацію соціальної політики. Підкреслено безсистемність у реалізації соціальної політики в країні. Окреслено основні напрями реформування системи соціальних виплат та пільг, які мають бути підпорядковані наступним цілям: конституційним, політичним, економічним, соціальним, фінансовим.

Ключові слова: політика, соціальна політика, механізми, пільги та виплати.

Постановка проблеми. Реалізацію соціальної політики неможливо розглядати без здійснення соціального захисту будь-якої категорії громадян. Відповідно соціальний захист є важливою складовою соціальної політики та необхідним елементом функціонування держави в умовах ринкової економіки. В сучасних умовах гостро стоїть проблема ефективності соціального захисту населення. Значна частина населення перебуває за межею бідності. Держава внаслідок економічних можливостей не в змозі надати широкомасштабну допомогу всім категоріям населення, які опинилися в скрутному становищі. Сформована ситуація диктує необхідність поетапної реорганізації системи соціального захисту населення з метою пріоритетної підтримки найменш захищених верств на виборчій, адресній основі.

Окрім того прагнення України увійти до Європейської співдружності країн та у Європейський Союз є неможливим без створення системи правових, економічних, організаційних та інших заходів державних та недержавних установ та організацій, які впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпеченню належного рівня та якості життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем соціального захисту населення представлено у працях провідних науковців: Амоша О., Борецька Н.П., Давидюк С.О., Макарова О.В, Скуратівський В.А., Трощинський В.П., Чечель А.О. та інші.

Мета статті. Метою статті є визначення основних тенденцій і проблем реалізації державної соціальної політики в Україні.

Завданнями дослідження є:

- аналіз основних тенденцій соціальної політики в сучасному світі;
- окреслення основних суб'єктів соціальної політики.
- аналіз стану соціальної політики в Україні та визначення напрямів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Згідно Конституції України основним завданням соціальної політики є така діяльність державних та громадських інститутів, суспільних груп та окремих осіб-суб'єктів соціальної політики, яка спрямована на реалізацію соціальних потреб людини, що забезпечують її життєдіяльність та розвиток як соціальної істоти на основі відносин принципу соціальної справедливості при беззастережному дотриманні її громадянських прав та свобод.

Згідно Положення «Про Міністерство соціальної політики України» центральним органом виконавчої влади є Міністерство соціальної політики України, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та

відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, соціального захисту ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" в частині організації виплати їм разової грошової допомоги, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб

Основні сфери діяльності Міністерства соціальної політики наведено в таблиці 1 [7].

Таблиця 1

Сфери діяльності Міністерства соціальної політики

Сфера діяльності	Напрями діяльності
Оплата й мотивація праці працівників у виробничих галузях та в бюджетній сфері	Вивчення перспективних і міжгалузевих проблем оплати праці в різних виробничих галузях; підготовка пропозицій про мінімальний рівень оплати праці; встановлення тарифних ставок та посадових окладів для працівників бюджетної сфери

Рівень життя і соціальний захист населення	Проведення моніторингу рівня життя, доходів, умов і охорони праці, аналіз структури й динаміки доходів, розробка мінімальних споживчих бюджетів та соціальних пільг, компенсацій; вивчення загальних питань пенсійного забезпечення
Організація праці	Розробка форм і методів організації та нормування праці, тарифікація праці
Підготовка і перепідготовка кадрів	Розробка видів і методів підготовки і перепідготовки кадрів для ринкової економіки, прогнозування ринку професій та профорієнтації населення, розробка міжрегіональних і міжгалузевих програм у цій сфері
Охорона та умови праці	Розробка та узгодження норм і правил охорони та умов праці
Соціальне страхування	Розробка методичного й нормативного забезпечення соціального страхування, розвиток страхування від нещадних випадків, професійних захворювань, планування пільгових пенсій
Трудові відносини й соціальне партнерство	Розробка порядку укладання Генеральних галузевих угод, організація соціального партнерства, вирішення трудових конфліктів; розробка нормативно-методичних документів з питань трудових відносин і соціального партнерства
Правове регулювання праці і соціальних питань	Підготовка та експертиза проектів нормативних актів, систематизація і аналіз трудового законодавства
Міжнародне співробітництво	Розробка пропозицій з питань двостороннього співробітництва, координація робіт з МОП, вивчення проектівзарубіжної технічної допомоги

Починаючи з 2017 року Уряд України почав втілювати реформи, які стосуються реалізації соціальної політики. При цьому було поставлено завдання не пасивне пристосування соціальної політики до обмежених фінансових та матеріальних ресурсів, а визначення основних пріоритетів та визначення основних напрямів покращення добробуту населення та втілення в життя принципів соціальної справедливості.

Основними пріоритетами було визначено:

- реформа системи оплати праці;
- пенсійна реформа;
- забезпечення адресності в наданні державної соціальної допомоги;
- децентралізація системи соціальних послуг та їх розвиток на рівні територіальних громад.

Необхідність проведення реформ зумовлено підвищенням ефективності управління бюджетними коштами з метою підтримки соціально незахищених верств населення та визначеними цілями здійснюваних економічних реформ та реформ державного управління в Україні [1]. В цьому контексті ключовими в соціальному розвитку регіонів стають: зайнятість, збереження та розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення природного приросту населення, соціальна підтримка сім'ї, інвалідів, пенсіонерів, дітей, захист незахищених верств населення.

Окрім того пріоритетними завданнями у сфері соціального захисту та соціального забезпечення є підвищення ефективності управління бюджетними коштами для державної підтримки соціально бідних верств населення, подальше реформування сфери надання соціальних послуг і соціального захисту [5].

Усього Міністерству соціальної політики України в держбюджеті на 2019 р. Урядом виділено 198,6 млрд грн. З них до Пенсійного фонду - 168 млрд грн. [11]. Станом на 1 півріччя 2019 року рівень виконання державного бюджету за виплатами становив 91 %, зокрема видатки Міністерства соціальної політики становили 123, 8 млрд грн, що становить 97 % від запланованої суми; пенсійного фонду 100% [4]. Така ситуація пояснюється індексацією пенсій, підвищенням пенсійних виплат військовослужбовцям, виплатою разових пенсійних виплат для окремих категорій пенсіонерів. Всі ці підвищення були здійснено під час проведення виборів Президента України. В результаті утворилася додаткова потреба Пенсійного фонду у ресурсі в розмірі майже 30 млрд грн.

Разом з тим в цей період значно скорочено обсяг коштів на виплату пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг. Так, у 2018 році фінансування цих видатків здійснювалось через Міністерство фінансів в розмірі майже 71 млрд грн. У 2019 році зазначені видатки передано Мінсоцполітики (загальним обсягом 55,1 млрд грн) та розподілено між двома бюджетними програмами: «Виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у готівковій формі» у сумі 20,0 млрд. грн.; «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, поводження з побутовими відходами (вивезення побутових відходів) та вивезення рідких нечистот, внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку води та теплової енергії, абонентського обслуговування для

споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами» у сумі 35,1 млрд. грн [4].

Порівняно з 2018 роком мінімальна зарплата у 2019 році зросла на 450 грн, тобто 12,08% і становить 4173 грн.

Законом «Про державний бюджет України на 2019 рік» встановлено у 2019 році прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня 2019 року - 1853 гривні, з 1 липня - 1936 гривень, з 1 грудня - 2027 гривень, а для основних соціальних і демографічних груп населення:

дітей віком до 6 років: з 1 січня 2019 року - 1626 гривень, з 1 липня - 1699 гривень, з 1 грудня - 1779 гривень;

дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2019 року - 2027 гривень, з 1 липня - 2118 гривень, з 1 грудня - 2218 гривень;

працездатних осіб: з 1 січня 2019 року - 1921 гривня, з 1 липня - 2007 гривень, з 1 грудня - 2102 гривні;

осіб, які втратили працездатність: з 1 січня 2019 року - 1497 гривень, з 1 липня - 1564 гривні, з 1 грудня - 1638 гривень.

Цим документом також встановлено, що у 2019 році рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб - 21 відсоток, для дітей - 85 відсотків, для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю - 100 відсотків відповідного прожиткового мінімуму [4].

Розмір державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям у 2019 році не може становити більше 75 відсотків рівня забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї.

Тобто слід констатувати, що держава прагне підвищити рівень життя населення. Але, нажаль, діючі механізми підтримки незахищених верств населення не завжди ефективно реалізуються, застарілі або взагалі відсутні.

Серед проблем реформування соціального захисту населення велике значення надається реформуванню системи надання громадянам соціальних пільг і виплат. В умовах проведення ринкових реформ функціонування системи соціальних виплат і пільг, яка побудована на урівнітельних принципах є неефективною [6]. Потреба в соціальній підтримці обумовлена низкою факторів, в тому числі наявністю високого рівня бідності населення.

Слід констатувати, що діюча система соціальних виплат і пільг лягає важким тягарем на бюджети всіх рівнів та на економічні суб'єкти. Механізм реалізації багатьох пільг не розроблений, не забезпечується цілеспрямоване поєднання різних форм соціальної підтримки населення. Відсутні чіткі цілі встановлення пільг і принципи відбору груп населення, на які поширюються ці пільги. Сучасний механізм надання пільг призводить до розширення перехресних взаємозаліків бюджетів різних рівнів і численних комерційних структур (транспорт, зв'язок тощо).

Окрім того слід зазначити, що реалізація соціальної політики відбувається в умовах гострого дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів. Механізм надання пільг хоча і має законодавче оформлення і передбачає певний правопорядок і джерела їх ресурсного забезпечення, але на практиці часто не реалізується або не забезпечується у повному обсязі.

Реформування системи соціальних виплат і пільг, враховуючи масштабність вирішуваних завдань, повинно бути підпорядковане наступним цілям:

- конституційним: дотримання прав людини і громадян у сфері соціального захисту, підвищення відповідальності підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, а також посадових осіб за забезпечення прав громадян у сфері надання населенню соціальних пільг.

- політичним: забезпечення соціальної стабільності в суспільстві і зниження соціальної напруженості;

- соціальним: адресна підтримка малозабезпечених, які мають середній дохід на одну особу нижче прожиткового мінімуму; орієнтація заходів соціального захисту на індивідуальні потреби населення;

- фінансовим: забезпечення раціонального використання коштів шляхом їх перерозподілу на користь найбільш нужденних, адаптація системи соціальних виплат і пільг до ринкових відносин, приведення соціальних зобов'язань держави у відповідність до фінансово-економічних можливостей їх надання;

- економічним: забезпечення конкурентного середовища предоставлення соціально важливих послуг і товарів.

Висновки і пропозиції. Отже, реалізація стратегічного курсу на досягнення в Україні європейських стандартів життя має ґрунтуватися насамперед на радикальному підвищенні якості та ефективності надання послуг соціальної сфери, створення та впровадження правових й організаційних умов недопущення зниження рівня життя населення України. Реформування системи соціальних виплат і пільг, враховуючи масштабність вирішуваних завдань, повинно бути підпорядковане наступним цілям: конституційним; політичним; соціальним; фінансовим; економічним.

Література:

1. Амоша О., Новікова, О. (2005) *Проблеми та шляхи забезпечення соціальної орієнтації економіки України*. Журнал європейської економіки. 2. 179-180.
2. Борецька, Н.П. (2001) *Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми*. Монографія. Донецьк: Янтар.
3. Давидюк, О.О. *Соціальна політика в умовах поглиблення соціальної нерівності в Україні*; Центр перспект. соц. дослід. – Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua/index.php?option> (2019, September, 21).
4. *Закон про Державний бюджет України на 2019 рік* 2018 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради Україниб 3. 31 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (2019, September, 21).
5. Макарова О. В. (2015) *Соціальна політика в Україні*. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України.
6. Прокопенко І.Ф., Олійник Ю.О. (2018) *Державна соціальна політика як чинник економічного розвитку України*. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 18. 4-13.
7. Скуратівський В.А., Трощинський В.П., Ситник П.К. (2012) *Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи*. Львів, НАДУ.
8. Чечель А.О., Тарасенко Д.Л., Сухова К.К. (2017) *Реалії та перспективи розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації. Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування*: Польща, Вища школа економіки та гуманітаристики.

References:

1. Amosha O., Novikova O. (2005) Problemi ta shlahi zabezpechennja socialnkj orientaciji ekonomiki Ukraini [Problems of that hat for the

protection of the social and economic economy of Ukraine], *Zhurnal evropejskoi ekonomiki*. [Journal of European Economics.], no2, 179-180 [in Ukrainian].

2. Borecka N.P. (2001). *Socialniy zahist naselennja na suchasnomu etapi: stan i problemi* [Social protection of the population at the present stage: the state and problems.] Donetsk . Jantar [in Ukrainian].

3. Davidjuk O.O. Socialnaja politika v umovah pogliblennja socialnoi nerivnosti v Ukraini. Retrived from: <http://www.cpsr.org.ua/index.php?option> (2019, September, 21).

4. *Zakon pro dergavnij budget Ukraini 2019* (2018) (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2019”]. *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraini* [Statemets of Verkhovna Rada of Ukraine,], no 50, 400 [in Ukrainian]

5. Makarova O.V. (2015). *Socialna politika v Ukraini* [Social Policy in Ukraine]/ Kiyv. [in Ukrainian].

6. Prokopenko I.Ph., Olijnik, Ju.O. (2018) Derjavna socialna politika jak chinnik ekonomichnogo rozvitku Ukraini [State social policy as a factor of economic development of Ukraine.], *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorodi* [Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University of G.S. Skovorodi], no 18, 4-13 [in Ukrainian]

7. Skuratovsky V.A., Troshchinsky V.P., Sytnyk, P.K. (2012) *Reformuvannya sotsial'noyi polityky v Ukrayini: problemy ta perspektyvy* [Reforming social policy in Ukraine: problems and prospects]. Lviv, NADU [in Ukrainian]

8. Chechel A.O., Tarasenko D.L., Sukhova, K.K. (2017) *Realiji ta perspektyvy rozvytku sotsial'noyi sfery v umovakh detsentralizatsiyi. Problemy ta perspektyvy rozvytku derzhavnoho upravlinnya v umovakh reformuvannya* [Realities and prospects of social sphere development in

the conditions of decentralization. Problems and prospects of development of public administration in the conditions of reform]. Poland. Higher School of Economics and Humanities [in Ukrainian]

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.5

UDC: 343.131

THE VALUE OF PRINCIPLES OF CRIMINAL PROCEEDINGS TO ENSURE THE PRIVACY OF CITIZENS

Zh. V. Udovenko, PhD of Jurisprudence, Associate Professor

National Academy of the Interior, Ukraine, Kiev

The article is based on a test of the theory of knowledge analyzed some provisions of human rights and freedoms. We consider the ratio of these principles reveals a procedural order of limitations in criminal proceedings during the preliminary investigation. Generally speaking, all principles of criminal proceedings closely interrelated and is the only system aimed at achieving the objectives of the criminal proceedings specified in Code of Ukraine.

Key words: constitutional principles, criminal proceedings, personal and family life, restrictions on constitutional rights, protection, defence.

кандидат юридичних наук, доцент, Удовенко Ж. В. Значення засад кримінального провадження в забезпеченні невторчання у приватне життя громадян / Національна академія внутрішніх справ, Україна, Київ

У статті на підставі аналізу положень теорії пізнання проаналізовано деякі положення дотримання прав і свобод людини. Досліджено зміст низки засад кримінального провадження, спрямованих на забезпечення конституційного права людини на

невтручання в її особисте і сімейне життя. Розглянуто співвідношення цих засад, розкрито процесуальний порядок їх обмеження у кримінальному провадженні під час досудового розслідування. Узагальнено, що всі засади кримінального провадження тісно взаємопов'язані між собою і є єдиною системою, спрямованою на досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України.

Ключові слова: конституційні засади, кримінальне провадження, особисте і сімейне життя, обмеження конституційних прав, захист, охорона.

кандидат юридических наук, доцент, Удовенко Ж. В. Значение принципов уголовного производства в обеспечении неприкосновенности частной жизни лиц/ Национальная академия внутренних дел, Украина, Киев

В статье на основании анализа положений теории познания проанализированы некоторые положения соблюдения прав и свобод человека. Исследовано содержание отдельных принципов уголовного производства, направленных на обеспечение конституционного права человека на неприкосновенность его личной и семейной жизни. Рассмотрено соотношение этих принципов, раскрыт процессуальный порядок их ограничения в уголовном производстве в ходе досудебного расследования. Сделаны выводы, что, что все принципы уголовного производства тесно взаимосвязаны между собой и представляют собой единую систему, направленную на достижение задач уголовного судопроизводства, определенных в ст. 2 УПК Украины.

Ключевые слова: конституционные принципы, уголовное производство, личная и семейная жизнь, ограничения конституционных прав, защита, охрана.

Вступ. Засади - це основні ідеї, відповідно до яких здійснюється все кримінальне провадження в Україні, це норми загального і керівного значення. Сукупність засад кримінального провадження, закріплених у главі 2 КПК України, утворює їх систему як єдине ціле, що може гарантувати досягнення завдань кримінального провадження.

Для формування і розвитку системи засад кримінального провадження визначальне значення мають їх конституційні основи та співвідношення норм і правил поведінки щодо невтручання в особисте та сімейне життя, закріплених у Конституції України та у КПК України.

Розгляд засади невтручання в особисте та сімейне життя й її співвідношення із завданнями кримінального провадження доречно почати із з'ясування співвідношення понять «охорона» і «захист», оскільки в ст. 2 КПК України використано саме ці терміни.

У юридичній літературі зустрічається ототожнення або взаємовиключне вживання цих понять, а також включення поняття «захист» у вміст поняття «охорона» [1; 2; 3].

З нашої точки зору, ці поняття між собою не тотожні: охорона за своїм змістом ширша за захист. Вдало відмітив з приводу прав осіб М. І. Матузов, вказавши, що охороняються вони постійно, а захищаються лише тоді, коли порушуються [4, с. 131]. Проте між цими поняттями немає непереборної перешкоди, вони співвідносяться між собою за багатьма параметрами. Зокрема, відповідно до ст. 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, кожному

гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. У ч. 3 ст. 258 КПК України передбачено, що спілкуванням є передання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб.

Охорона прав особи і таємниці її приватного життя полягає в попередженні будь-якого можливого порушення, контролі за їх дотриманням і готовності реагувати на можливе порушення, а у підсумку - у підтримці стану безперешкодного здійснення цих прав.

У вузькому сенсі захист розуміється як функція, протилежна до функції обвинувачення. У широкому сенсі, а саме цей аспект використовується в даному випадку, захист є діяльністю, що здійснюється при посяганні на права, їх обмеженні і виникненні реальної загрози їх порушення.

Важливою складовою (елементом) забезпечення прав особи є відновлення прав, що інколи включається в поняття захисту, але не завжди охоплюється ним. Про відновлення порушених прав доречно говорити, коли органи досудового розслідування та суд здійснюють заходи з відшкодування збитків особі, яка їх зазнала, наприклад, під час незаконного застосування до неї тримання під вартою як запобіжного заходу або відшкодування потерпілому шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. Відновлення прав є формою забезпечення не лише процесуальних, але і матеріальних, у тому числі основних прав особи - на свободу і особисту недоторканість, таємницю особистого життя, майнових прав тощо.

Є й інша точка зору з цього питання: таємниця приватного життя є сферою найбільш делікатних людських відносин, які не можуть бути захищені на основі відновних правовідносин [5, с. 24]. Ця позиція є вельми переконливою. Виходячи з концепції прав людини і методологічних позицій, розроблених останніми роками в науці кримінального процесуального права, під час розслідування кримінальних правопорушень запропоновано визначити, як мінімум, наступні концептуальні положення:

- особа, її права і свободи є вищою цінністю;
- обмеження прав особи допускається законодавцем в мінімальних межах, визначених виключно необхідністю забезпечити права і свободи інших людей і інтереси суспільства;
- можливості обмеження прав особи в правозастосовній практиці під час розслідування кримінальних правопорушень жорстко регламентовані і поставлені під суворий контроль, у тому числі судовий;
- необхідні ефективні механізми (засоби, умови) забезпечення прав особи, включаючи їх охорону, захист і відновлення.

Про значущість засад, зокрема, засади невтручання в особисте та сімейне життя для кримінального провадження свідчать і дані проведеного нами анкетування 309 слідчих і 114 адвокатів. У діяльності практично кожного з них були випадки порушення тих або інших прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, порушення права на недоторканість особи мали місце у діяльності 19,2 % слідчих і 36,4 % адвокатів; порушення права на недоторканість житла - 23 % слідчих і 31,8 % адвокатів; порушення права на захист - 61,5 % слідчих і 68,1 % адвокатів. Крім цього, порушення права на таємницю спілкування зустрічалося в практиці діяльності 15,3 % слідчих, а

порушення інших прав і свобод констатують 42,3 % слідчих і 4,5 % адвокатів.

Проте, якщо виходити з наведених особливостей невтручання в особисте та сімейне життя у кримінальному провадженні, можна дійти висновку, що відновні правовідносини в цій сфері можливі лише в обмеженому обсязі. Тож неабияке значення для забезпечення засади невтручання в особисте та сімейне життя має жорстке обмеження підстав і процедури проведення будь-яких процесуальних дій, ухвалення будь-яких процесуальних рішень, які можуть спричинити порушення цього права, що охороняється Конституції України.

Невтручання у приватне життя як засада кримінального провадження тісно і нерозривно пов'язана із іншими засадами, зокрема, *з повагою до людської гідності*.

Гідність особи охороняється державою (ст. 11 КПК України). Під час здійснення кримінального провадження забороняється піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність. Честь і гідність особи є найважливішими елементами її соціального статусу. У етичному плані честь людини розглядається як його добре ім'я, незаплямлена репутація; гідність же - це сукупність високих моральних якостей особи, а також пошана цих якостей в собі самому.

Оскільки завданням кримінального провадження є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, уповноважені посадові особи під час розслідування кримінальних правопорушень зобов'язані поважати честь і гідність осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, не допускати дії інших

учасників, які принижують честь, гідність особи або які створюють небезпеку її життя і здоров'я.

Забороняється проведення слідчих (розшукових) дій, під час яких особи, які беруть у них участь, можуть потрапити у принизливе положення. Зокрема, під час допиту слідчий, прокурор не повинні ставити питання в грубій формі, а використання жаргонних виразів можливе лише для встановлення психологічного контакту з допитуваним. Під час допиту та інших слідчих (розшукових) дій забороняється застосовувати так звані «тактичні прийоми», що зводяться до вчинення незаконних дій на осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (повідомлення завідомо не відповідних дійсності даних, що породжують почуття страху, недовіри і ворожнечі до інших людей тощо).

Під час проведення різних видів огляду, а також обшуку дозволені лише дії, що безпосередньо спрямовані на отримання доказів. Процедура огляду, обшуку не повинна носити принизливий характер. Особистий обшук і огляд, пов'язані з оголенням тіла, здійснюють особи однієї статі з особою, яка піддається обшуку або огляду у присутності понятих тієї ж статі.

Слідчий експеримент проводять лише за умови, якщо під час його провадження не принижують честь і гідність осіб, які беруть у ньому участь, не створюють небезпеку для їх життя і здоров'я, не завдають шкоду майну, не порушують норми моралі. Наприклад, під час досудового розслідування підозрюваний заявив, що наніс смертельне поранення потерпілому, захищаючи своє життя. Він розповів, що потерпілий під час сварки схопив сокиру, яка лежала на підлозі, підняв її над собою, намагаючись вдарити його по голові. Захищаючись, він схопив ніж, який лежав на столі, і вдарив нападаючого в груди. Зрозуміло, що замість потерпілого під час

експерименту буде задіяний дублер, який матиме однаковий зріст і статуру з потерпілим, а їх дії будуть відтворені з використанням муляжу сокири та ножа. У результаті експерименту було встановлено, що розріз на одязі і поранення на тілі потерпілого збігаються у випадку, коли руки потерпілого були опущені [6].

Неприпустимо під час експерименту відтворювати саму подію злочину чи створювати для цього передумови. Зокрема, у зв'язку з розслідуванням зґвалтування гр. Ф у трансформаторній будці, під високою напругою, затриманий визнавати себе винуватим категорично відмовився, обґрунтовуючи тим, що дві дорослі людини поміститися всередині трансформаторної будки не можуть. Слідчий вирішив провести слідчий експеримент. Запросивши понятих і повністю знеструмивши місце події, в будку запропонували зайти спочатку потерпілій. Слідом за нею зайшов підозрюваний. Усвідомивши, що експеримент завершиться не на його користь, він раптово закрив металеві двері зсередини на засув і з криком: «Все одно тепер посадять!» – зґвалтував гр. Ф ще раз [7].

Отримання зразків для експертизи повинно здійснюватися в умовах, що виключають приниження честі і гідності особи, з дотриманням медичних правил і за участю лікаря як спеціаліста. Наприклад, зразки життєдіяльності людини (кров, слина, мазки) чи зразки з окремих ділянок тіла (волосся, епідерміс тощо) мають відбиратися лише в умовах медичного закладу з дотриманням санітарних норм, що виключали б настання можливих шкідливих наслідків для здоров'я особи, у якої їх відбирають. Проводячи цю специфічну дію, для слідчого і особи, в якої отримують зразки, важливого значення набуває дотримання етичного аспекту її провадження. Образливою і принизливою для підозрюваного (особливо якщо він не винний) може стати процедура отримання

сім'яної рідини (еякулята) – метод, який судові медики обґрунтовано вважають найбільш складним і делікатним [8, с. 102].

Під час одержання від особи відомостей, що належать до інтимної сторони її життя, учасники цієї дії можуть бути попереджені відповідно до норм чинного законодавства про нерозголошення фактів, що стали їм відомими. З цією метою слідчому необхідно відразу після прибуття на місце одержання зразків для експертизи, відповідно до ст. 222 КПК України, попередити всіх залучених осіб про обов'язок не розголошувати без його дозволу будь-які відомості досудового розслідування, що стосуються, зокрема, ходу та результатів цієї процесуальної дії. Форма такого попередження у законі не визначена, однак, на наше переконання, воно повинно бути письмовим.

Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність особи є конституційною засадою кримінального провадження, яке тісно пов'язане з *невтручанням у приватне життя*.

Право кожного на свободу і особисту недоторканість передбачене у ч. 1 ст. 29 Конституції України. Відповідно до цієї норми, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Процедура тримання під вартою, домашнього арешту як запобіжного заходу, поміщення особи до медичної установи для проведення судово-психіатричної або іншої експертизи чітко визначені законом.

Кожному заарештованому чи затриманому (ч.3 ст.29 Конституції України) має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Відповідно до ч. 4 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року N 2148-VIII (2148-08) кожному, хто позбавлений свободи унаслідок арешту або утримання під вартою, належить право на розгляд його справи в суді, аби цей суд міг невідкладно винести постанову відносно законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання незаконне.

Скарга особи, затриманої за підозрою у вчиненні злочину, його захисника або законного представника відносно законності і обґрунтованості затримання або арешту повинна прийматися судом до провадження і вирішуватися по суті, відповідно до порядку і за підставами, передбаченими кримінальним процесуальним законодавством.

Тримання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочину або ув'язнених під варту, має бути не в принизливих умовах, в умовах, що виключають загрозу їх життю і здоров'ю. Забезпечення саме таких умов є прямим обов'язком посадових осіб, що здійснюють провадження, а також адміністрації місць тримання під вартою.

Недоторканість житла чи іншого володіння особи - також конституційне право людини і громадянина, а підстава його охорони у сфері кримінального провадження (ст. 13 КПК України), – це найважливіший елемент невтручання у приватне життя.

Відповідно до ст. 30 Конституції України, житло є недоторканим. Ніхто не має права на проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно

від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення (ч. 2 ст. 233 КПК України). Це може бути квартира, будинок, земельна ділянка, кімната в гуртожитку, номер в готелі або санаторії, садовий будинок, господарська споруда, пристосована під житло, окрема каюта на теплоході, окреме купе в потязі, будь-яке інше приміщення, займане особою на законних підставах. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміють транспортний засіб, земельну ділянку, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Під заборною проникнення в житлі розуміють не лише недопустимість входження в житло всупереч волі осіб, які проживають в ньому, але й інші способи отримання відомостей про те, що відбувається в житлі: установка відеокамер, звукозаписної апаратури тощо.

Відповідне рішення суд приймає на основі повного і неупередженого дослідження матеріалів кримінального провадження, що підтверджують необхідність проникнення в житло проти волі осіб, які в ньому проживають.

Якщо проведення слідчої (розшукової) дії було почате за межами житлового приміщення, а згоди мешканців на проникнення всередину не отримано, особа, яка проводить таку дію, повинна її припинити для отримання судового рішення. Винятки з цього правила можливі у випадках невідкладності та коли громадяни, які проживають в ньому, не заперечують проти цього. Факт згоди має бути зафіксований у протоколі відповідної слідчої (розшукової) дії.

Посадовим особам, які здійснюють кримінальне провадження, а також іншим працівникам, які діють за їх дорученням, забороняється для збирання доказів проникати в житло під вигаданими приводами (перевірка пожежної безпеки будівлі, контроль за дотриманням паспортного режиму, перевірка умов зберігання мисливської зброї тощо).

Докази, отримані з порушенням права громадян на недоторканість житла, не мають юридичної сили, а посадові особи, які допустили таке порушення, притягуються до встановленої законом відповідальності (ст.ст.86-89 КПК України).

Таємниця спілкування також взаємопов'язана з невтручанням в приватне життя: це найважливіше конституційне право людини і громадянина, складова частина його приватного життя. Недоторканість цього права гарантована ст. 31 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень. Обмеження цього права допускається лише у випадках, передбачених законом, з метою запобігти кримінальному правопорушенню чи з'ясувати достовірні дані під час розслідування кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Інформація про листування, телефонні переговори, поштові, телеграфні та інші повідомлення, а також самі відправлення можуть видаватися лише відправникам і адресатам. Накладення арешту на кореспонденцію, їх огляд і виїмка допускаються лише в порядку, передбаченому ст.ст. 261, 262 КПК України на підставі судового рішення. Виняток становить листування підозрюваних, що тримаються під вартою, оскільки воно здійснюється через адміністрацію місця попереднього ув'язнення і піддається цензурі

відповідно до ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII.

У КПК України наразі є норми, спрямовані на охорону права на невтручання у приватне життя громадян під час здійснення кримінального провадження. До їх числа, наприклад, належить ст. 293 КПК України, що обмежує право цивільного позивача, цивільного відповідача та їх представників на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Ці особи знайомляться з ними лише в тій частині, що відноситься до цивільного позову. Проте вважаємо, що проблема захисту таємниці приватного життя громадян у кримінальному провадженні остаточно не вирішена. Зокрема, необхідно було б і ст. 290 і ст. 293 КПК України доповнити вказівкою на обов'язок осіб, які знайомляться з матеріалами досудового розслідування, не розголошувати відомості, що належать до приватного життя учасників кримінального провадження та інших осіб.

Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини також тісно взаємопов'язана з невтручанням у приватне життя у кримінальному провадженні. Система положень, що є змістом презумпції невинуватості, закріплена у ч. 1 ст. 62 Конституції України, відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законом і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Висновки слідчого, прокурора про винуватість особи, відносно якої закінчено досудове розслідування, не мають обов'язкової сили для діяльності державного судового апарату. Суд –

це єдиний орган, який вправі від імені держави приймати відповідне рішення і закріплювати його у вироку. Суд може обґрунтовувати свої висновки відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК України лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отримав показання свідка чи потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді. Також суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів (ч. 2 ст. 97 КПК України).

Відсутність у обвинуваченого (підсудного) обов'язку доводити свою невинуватість визначає таку побудову кримінального провадження, при якому особа не може бути змушена до дачі показань, формування доказів і виконання інших активних дій, спрямованих на спростування висновків осіб, які здійснюють кримінальне переслідування.

Всі сумніви у винуватості особи тлумачаться на користь обвинуваченого. Сумнів - це відсутність обґрунтованої упевненості посадової особи у визначенні напрямів кримінального провадження. Під сумнівами розуміються ті з них, позбавитися від яких в результаті швидкого, повного і неупередженого розслідування не уявляється можливим, а всі процесуальні засоби отримання додаткової інформації вичерпані [9].

Використання правила про юридичну рівнозначність недоведеної винуватості і доведеної невинуватості означає, що за наявності

інформаційної рівноваги між доказами, як підтверджують, та тими, що спростовують винуватість особи, перевага віддається останнім з них.

Забезпечення підозрюваному і обвинуваченому права на захист як конституційна засада кримінального провадження, нерозривно пов'язане з невтручанням в приватне життя у кримінальному провадженні.

Право особи на захист закріплене в ч.ч. 1, 2 ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України. Під захистом у цьому випадку розуміється сукупність законних засобів і способів, завдяки яким підозрюваний, обвинувачений може особисто, а також за допомогою захисника спростовувати або пом'якшити висунуту проти нього підозру. Кожному гарантовано право користуватися послугами захисника.

Посадові особи, які здійснюють кримінальне провадження, роз'яснюють підозрюваному, обвинуваченому їх право на захист одночасно з встановленням щодо цих осіб їх процесуального статусу.

Запросити захисника для участі в кримінальному провадженні – це право, а не обов'язок підозрюваного, обвинувачений. Проте, якщо особа після роз'яснення їй цього права відмовилася від послуг захисника, але згодом змінила своє рішення, захисник має бути допущений до участі в кримінальному провадженні незалежно від того, в якій стадії розгляду воно знаходиться. Захисникові має бути наданий час, достатній для підготовки до здійснення своїх повноважень.

Участь захисника не обмежує власні права особи на захист від підозри. Підозрюваний, обвинувачений в разі незгоди з позицією захисника має право його змінити. Прокурор, слідчий під час виконання своїх повноважень зобов'язані створювати необхідні умови для повної реалізації права особи на захист. Особі надається

можливість вільного вибору захисника. Відмова в задоволенні клопотання особи про допуск до участі в кримінальному провадженні вибраного ним адвоката є порушенням конституційних прав громадянина.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності як засада кримінального провадження, має неабияке значення для реалізації всіх інших розглянутих засад. Свобода оскарження будь-яких дій (бездіяльності) посадових осіб, які здійснюють досудове розслідування, з одного боку, дозволяє учасникам кримінального провадження повною мірою реалізувати свої процесуальні права й забезпечити захист власних інтересів, а з іншого - сприяє виявленню й усуненню порушень і помилок, допущених під час кримінального провадження. Закон передбачає два основних способи оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності державних органів і посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, - до прокурора чи до слідчого судді. Право вибору способу оскарження належить особі, права якої порушені.

Висновки. З огляду на зазначене, слід констатувати, що всі засади кримінального провадження тісно взаємопов'язані між собою і є єдиною системою, спрямованою на досягнення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. Саме в світлі їх досягнення слід оцінювати ефективність кожної з засад, взаємозв'язок між ними, їх значення для забезпечення невторчання в приватне життя під час розслідування кримінальних правопорушень.

Література:

1. Легенченко М.О. (2014). *Поняття охорони й захисту права та їх співвідношення.*, Актуальні проблеми держави і права., Вип. 72. – с. 59–65.

2. Темченко В. (2007). *Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини*, В. Темченко, Вісник Академії управління МВС., № 2–3., с. 58–65.
3. Полюшкевич Н.В. *Необхідність охорони та захист*, Юридичний журнал Юстиніан, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yustinian.com.ua>. – Назва з екрана.
4. Матузов Н.И. (1987). *Правовая система и личность*, Саратов, Изд-во Саратов. ун-та, 293 с.
5. Москалькова Т.Н. (1996). *Этика уголовно-процессуального доказывания: монография* (стадия предварительного расследования), М., Спарк, 128 с.
6. *Кримінальне провадження № 12015050510001323 за 2015 рік*, перебуває в архіві Слов'янського міського суду Донецької області.
7. *Згвалтування як слідчий експеримент*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parawoman.ru/rizne-2/nezvichajne/8060-zgvaltuvannja-jak-slidchij-eksperiment.html>. – Назва з екрана.
8. Назаров В.В. (2009). *Обмеження конституційних прав громадян при проведенні судової експертизи*, Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ., № 2., с. 96–106.
9. *Короткий курс лекцій з дисципліни «Правоохоронні органи Російської Федерації»*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/128104199315/pravo/ponyatie_printsipov_pravosu_diya_sistema_soderzhanie.htm. – Назва з екрана.

References:

1. Lehenchenko M.O. (2014). *Poniattia okhorony y zakhystu prava ta yikh spivvidnoshennia.*, Aktualni problemy derzhavy i prava., Vyp. 72. – с. 59–65.

2. Temchenko V. (2007). *Osoblyvosti yurydychnoho zmistu terminiv «zakhyst» ta «okhorona» u mekhanizmi zabezpechennia prav liudyny*, V. Temchenko, Visnyk Akademii upravlinnia MVS., № 2–3., c. 58–65.
3. Poliushkevych N.V. *Neobkhidnist okhorony ta zakhyst*, Yurydychnyi zhurnal Yuctinian, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.yustinian.com.ua>. – Nazva z ekrana.
4. Matuzov N.Y. (1987). *Pravovaia systema y lychnost*, Saratov, Yzd-vo Sarat. un-ta, 293 s.
5. Moskalkova T.N. (1996). *Etyka uholovno-protsessualnoho dokazyvanyia: monohrafiia* (stadiia predvartelnoho rassledovanyia), M., Spark, 128 s.
6. *Kryminalne provadzhennia № 12015050510001323 za 2015 rik*, перебуває в архіві Слов'янського міського суду Донецької області.
7. *Zghvaltuvannia yak slidchyi eksperyment*. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://parawoman.ru/rizne-2/nezvichajne/8060-zgvaltuvannja-jak-slidchij-eksperiment.html>. – Nazva z ekrana.
8. Nazarov V.V. (2009). *Obmezhennia konstytutsiinykh prav hromadian pry provedenni sudovoi ekspertyzy*, Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav., № 2., c. 96–106.
9. *Korotkyi kurs lektsii z dystsypliny «Pravookhoronni orhany Rosiiskoi Federatsii»*. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://studme.com.ua/128104199315/pravo/ponyatie_printsipov_pravosu_diya_sistema_soderzhanie.htm. – Nazva z ekrana.

III. CONSTRUCTION AND ARCHITECTURE

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.6

UDC: 72.01

IMPACT OF ADVERTISEMENTS ON THE ARCHITECTURAL IMAGE AND ITS PERCEPTION BY CONSUMERS (BASED ON THE EXAMPLE OF THE KHARKIV METRO STATIONS),

M. Ya. Averbakh, PhD of Architecture

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, Ukraine,
Kharkiv

The paper considers the issues, particularly relevant for the current state of society, regarding the unrestrained distribution of advertising messages in the architectural environment, especially in the underground space of the metro. As a result of this expansion, copyright is violated, the architectural image is distorted, extraneous meanings are introduced, and a "carnival" style is formed that is not typical for engineering infrastructure facilities. The necessity is postulated to involve the community in the process of forming an opinion regarding these phenomena and making certain decisions. A methodology is proposed for assessing the opinions of consumers, in this case, passengers of the Kharkiv Metro. Questions have been developed in order to record and scale respondents' opinions.

Key words: architectural environment, outdoor advertising, brand, architectural image, visual perception, metro space.

кандидат архітектури, Авербах М. Я. Вплив реклами на архітектурний образ і сприйняття його споживачами (на прикладі станцій Харківського метрополітену) / Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна, Харків

У дослідженні зачіпаються актуальні для сучасного стану суспільства питання нестримного поширення рекламних повідомлень в архітектурному середовищі, зокрема в підземному просторі метро. В результаті такої експансії порушується авторське право, спотворюється архітектурний образ, впроваджуються сторонні сенси, формується «карнавальний» стиль, не властивий інженерним інфраструктурним об'єктам. Постулюється необхідність залучення громадськості до формування думки щодо даних явищ і прийняття певних рішень. Запропоновано методику оцінки думок споживачів, в даному випадку - пасажирів харківського метрополітену. Розроблено питання для фіксації і шкалювання відповідей респондентів.

Ключові слова: архітектурне середовище, зовнішня реклама, бренд, архітектурний образ, візуальне сприйняття, простір метрополітену.

Вступ. Візуальний простір сучасного міста виглядає калейдоскопом з текстів, образів, символів та інших знаків візуальної комунікації, тобто таких повідомлень, що спеціально створено або ініційовано однією групою людей для впливу на іншу [1]. Найбільш активною, вірніше сказати агресивною частиною таких візуальних елементів міського середовища є зовнішня реклама, яка поширилася практично у всі сфери людської активності, і як наслідок – в візуальному просторі сучасного міста, часом «перехопити ініціативу» у архітектури. З жалем можна констатувати, що візуальний образ архітектурного середовища в значній мірі стає рекламним. Проблема забруднення візуального простору рекламними формами дуже непростя, оскільки реклама з давніх часів супроводжувала міське

середовище, розвиваючись разом з ним, і сьогодні є невід'ємною частиною сучасної цивілізації [2].

Винахідливі рекламисти пристосували кожен куточок міського середовища для поширення рекламних повідомлень. Це – всілякі щити різних розмірів і конфігурацій, що окремо стоять уздовж вулиць і пішохідних алей, на площах і перехрестях, встановлені на опорах мостів і дахах будинків, наліплені на парканах і фасадах. Це – вивіски, дороговкази, стели, вітрини, перетяжки, штендери, вимпели, постери і багато іншого. Місцеві влади розробляють правила розміщення зовнішньої реклами в місті, вдаються до спроб обмежити її поширення. Ці спроби не приводять до бажаного результату, а тим часом реклама знайшла собі нове місце для паразитування, вона проникнула під землю. Практично усі вільні площини й простори метрополітену продані за рекламу. Задіяне усе, де перебуває пасажир (він же потенційний споживач) – вхідні вестибюлі, переходи, станції, рухомий склад зовні і всередині. Заліплено стіни, двері, вікна, підлогу, щаблі й поруччя сходів, склепіння ескалаторних тунелів. Оператори зовнішньої реклами пропонують рекламні місця всередині вагона і поза ним. Доречно згадати концепцію фінського архітектора Пазі Кольхонена, який говорить про естетику комерсанта, що прийшла на зміну естетиці інженера, коли будь-яка вільна поверхня розглядається як потенційна можливість для розміщення на ній рекламних оголошень [3].

Метою даного дослідження є: 1) апробувати методику опитування споживачів з приводу їх ставлення до факту віроломного поширення рекламних засобів в просторі метрополітену та 2) спробувати виявити дійсний вплив реклами на сприйняття архітектурного образу станцій.

Виклад основного матеріалу. Багато теоретиків у галузі архітектури та містобудування, а також художників, соціологів і психологів досліджують проблему нестримного поширення рекламних вивісок у міському просторі. Застосовуються різноманітні методи і підходи при розгляді конфлікту між архітектурою міського середовища і рекламою. Так, лектор Ланкастерського університету доктор Анна Кронін досліджує споживчі, психологічні та естетичні аспекти поведінки людини в архітектурному середовищі. Доктор наук в області відносин людини з навколишнім середовищем Джек Насар і доктор наук в області міського і регіонального планування Ксіаодонг Хонг за допомогою опитувань і анкетування визначають ставлення простих городян до тих чи інших фрагментів міського середовища, де розташована велика кількість рекламних повідомлень. Професор Школи архітектури університету Ліверпуля Річард Коек і професор Школи матеріалів Манчестерського університету Гарі Варнабі розглядають взаємозв'язок між зовнішньою рекламою та міським середовищем як перехід від традиційного двомірного дизайну до мультимодального. Доктор в області міського дизайну Адріана Портелла досліджує візуальні збитки, нанесені комерційними знаками в історичних міських центрах з метою виявлення аспектів, параметрів і характеристик комерційних знаків, які слід враховувати при розробці загального підходу до розміщення рекламно-інформаційних засобів в міському середовищі [4].

Проблему нестримного поширення рекламних повідомлень у підземному просторі метро було розглянуто у статті «Рекламні інтервенції в архітектурному просторі метрополітену» [5]. Особливу увагу зосереджено на так званому брендуванні – акції, яка передбачає повне завішування архітектурних форм і конструкцій рекламними зображеннями. В результаті аналізу існуючого стану

метрополітенів міст пострадянського простору виявлено, що позначена проблема є характерною тільки для України. Моніторинг станцій харківського метрополітену виявив наявність семи станцій, які в той чи інший час підпадали під акції так званого брендування – заклеювання основних архітектурних форм і конструкцій підземних вестибюлів рекламою. Методом зіставлення архітектурного образу станцій, яких відібрано для аналізу за принципом відмінності їх типології, в тому вигляді, як їх задумали і здійснили автори і нового, рекламного образу, вдалося виявити і сформулювати ряд істотних візуальних трансформацій. Зміни, безумовно, розглядаються як негативні, як наруга над авторським архітектурним задумом, як порушення найважливіших законів композиції, таких як ритмо-метричні і масштабні відносини, колірна гамма, архітектоніка, симетрія, цілісність та інше. Однак, розуміючи можливі відмінності в сприйнятті архітектурних просторів фахівцями-архітекторами і звичайними громадянами – пасажирями метро, важливим завданням слід вважати опитування споживачів, заміри оцінок з їх боку розглянутого в статті проблемного явища.

Для замірів оцінювання респондентами якостей візуального середовища зазвичай використовують метод семантичного диференціалу, розроблений Чарльзом Осгудом у п'ятдесятих роках минулого століття. Семантичний диференціал являє собою набір біполярних градуйованих шкал, протилежні полюси яких задані за допомогою антонімів (наприклад, теплий – холодний) [6, с. 126]. Важливо, що набір шкал відображає не тільки функціональні значення об'єкта, а й афективні, оціночні. У цьому полягає одна з цінних особливостей психосемантики – можливість перевести інформацію зі свідомого рівня на емоційний. Формулювання в шкалах семантичного диференціалу повинні бути максимально стислими і точними, тому

що респонденту потрібно швидко прочитати і точно зрозуміти обидва кінці шкали [7, с. 99].

Для опитування представлено п'ять станцій – «Майдан конституції», «Історичний музей», «Героїв праці», «Пушкінська» і «Університет» (рис.1).

Рис. 1 Сцени 1 – 5, представлені для опитування

Опитування проводилося в п'яти академічних групах третього і четвертого курсу архітектурного факультету. Кожній групі демонструвалися сцени в однаковому порядку, тільки в одній зі сцен станція перебувала в рекламному оформленні. У кожній групі це були різні сцени. Таким чином (як передбачалося гіпотезою дослідження) можна було зафіксувати зміну оцінок в залежності від присутності реклами.

Кожному студенту пропонувалося заповнити анкету, в якій була низка загальних питань, які стосуються користування метрополітемом. По відношенню до кожної з станцій було складено два блоки питань, розставлених у вигляді опозиційних характеристик.

Перший блок включав оцінки архітектурного образу станції: дисгармонійний – гармонійний, фрагментарний – цілісний, монотонний – різноманітний, замкнутий – відкритий і т. і. (рис. 2).

СЦЕНА № _____

1.1 Яка це станція? (від 1 до 5)

Упевнений, це _____	Здається, це _____	Не знаю назви	Перший раз бачу	Ця станція не в Харкові
------------------------	-----------------------	------------------	--------------------	----------------------------

1.2 Яким на Вашу думку є авторський задум:

Ясний, легко прочитується	Ледве вгадується	Не прочитується
---------------------------	------------------	-----------------

1.3 Дайте професійну оцінку архітектурному образу станції:

1	Дисгармонійний					Гармонійний
2	Фрагментарний					Цілісний
3	Атектонічний					Тектонічний
4	Тривіальний					Унікальний
5	Невиразний					Виразний
6	Монотонний					Різнноманітний
7	Складний					Простий
8	Замкнутий					Відкритий
9	Скупий, лаконічний					Насичений, надлишковий
10	Хитрий, не зрозумілий					Зрозумілий

Рис. 2 Перелік питань стосовно архітектурного образу станцій

У другому блоці знаходились питання, пов'язані з емоціями, що виникають в процесі спостереження певної сцени: темно – світло, сумно – радісно, буденно – урочисто, важко – легко, статично – динамічно тощо (рис.3).

Після цього, студентам було запропоновано відповісти ще на два блоки питань, які стосувались оцінки якості власне рекламних матеріалів. Для цього було продемонстровано ті ж станції, але під час брендування, тобто з рекламою. Перший блок – «Дайте оцінку рекламному оформленню станції»: змістовна – порожня, приваблива

– відразлива, корисна – шкідлива, винахідлива – примітивна і таке інше.

1.4 Дайте емоційну оцінку архітектурному образу станції:

1	Тьмяно, блякло					Яскраво, барвисто
2	Темно					Світло
3	Сумно					Радісно
4	Понуро, буденно					Урочисто
5	Відштовхує					Приваблює
6	Пригнічує					Надихає
7	Статично					Динамічно
8	Важко					Легко
9	Здавлено					Просторо
10	Нестійко					Фундаментально

Рис. 3 Перелік питань стосовно емоційної оцінки станцій

Другий блок – «Які відчуття викликає зовнішній вид цієї станції?»: зневіра – пожвавлення, обурення – захват, сором – гордість, огида – захоплення та ін. Кожен блок вмещав десять питань. Шкала складалась з п'яти балів – «точно так», «більш так, чим ні», «не так, не ні», «більш ні, чим так», «точно ні».

Отже, було опитано 36 осіб з п'яти груп, відповідно по 5, 12, 5, 6 і 8 студентів з кожної. Майже всі користуються метро кілька разів на тиждень. Переважна більшість відзначили, що архітектурний образ станції є для них важливим.

На питання «Чи помічаєте Ви рекламу в метро?» більшість підтримала «псує», решта – «змінює». На питання «Чи дозволено на Вашу думку заклеювати станції рекламою?» переважна більшість відповідає «Категорично ні» або «Так, якщо коректно», три респонденти вважають, що це дозволено, двом байдуже. Відносно оцінок якості рекламного оформлення – тут спостерігаються середні показники. Щодо оцінки архітектурних якостей, можна відмітити

наступне: Будь-яких явних збігів або загальних тенденцій не виявлено. Деякі сцени демонструють схожість в оцінках, а деякі, навпаки, розбіжності. Спостерігаються досить парадоксальні результати – одна і та ж сцена може мати близький середній показник по групах і різні оцінки в межах однієї групи. Станція «Університет» викликала більшість одностайних оцінок. Сцену «Майдан Конституції» респонденти оцінили як монотонну в усіх групах, крім тієї, де ця сцена була представлена в рекламному оформленні. Найбільше розбіжностей зафіксовано в оцінці архітектурного образу станції «Героїв праці», близькі оцінки отримала станція «Пушкінська» та «Історичний музей».

Висновки. Візуальне середовище міста страждає від засилля реклами. Не з'явився винятком і харківський метрополітен. Методом зіставлення архітектурного образу п'яти станцій в тому вигляді, як їх задумали і здійснили автори і нового, рекламного образу, вдалося виявити і сформулювати ряд істотних візуальних трансформацій. Зміни, безумовно, розглядаються як негативні, як наруга над авторським архітектурним задумом, як порушення найважливіших законів композиції, таких як ритмо-метричні і масштабні відносини, колірна гамма, архітектоніка, симетрія, цілісність та інше. Однак, розуміючи можливі відмінності в сприйнятті архітектурних просторів фахівцями-архітекторами і звичайними громадянами – пасажирями метро, важливим постало завдання опитування споживачів, заміри оцінок з їх боку розглянутого в статті проблемного явища. Для замірів було використано метод семантичного диференціалу – набір біполярних градуйованих шкал, протилежні полюси яких задані за допомогою антонімів (наприклад, дисгармонійний – гармонійний, фрагментарний – цілісний, монотонний – різноманітний, замкнутий – відкритий). Результати опитування виявили деякі схожі оцінки щодо

негативного впливу реклами на сприйняття архітектурного образу. Відносно емоцій, які викликали ті чи інші станції, то тут спостерігалися розбіжність. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на сегрегацію респондентів за віком, освітою та професійної орієнтації. Можна припустити, що думки можуть розходитися у різних категорій споживачів.

Література:

1. Авербах М. Я. (2015). Визуальные коммуникации в архитектурной среде. *Науковий огляд: науковий журнал* 9 (19), 65-73.
2. Авербах М. Я. (2017). Щодо питань про співіснування реклами та архітектури. *Архітектурний вісник КНУБА: науково-виробничий збірник*, 11-12, 264-274;
3. Реклама в метро и на транспорте. РПК «Капитан». <http://kapitan.vmddev.com.ua> (2019, вересень, 09).
4. Portella, Adriana (2014). *Visual pollution: advertising, signage and environmental quality*, Farnham, Surrey, England, Ashgate Publishing limited.
5. Averbakh M. Ya. (2018). Advertising interventions in metro architectural space. *Scientific journal. Innovative solutions in modern science*, 6(25), 86-94.
6. Назаров М. М., Папантиму М. А. (2009). *Визуальные образы в социальной и маркетинговой коммуникации*. Киев: Книжный дом "ЛИБРОКОМ".
7. Брейс Айан (2005). *Анкетування: Розробка опитних листів, їх роль і значення при проведенні ринкових досліджень*, Пер. з англ. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс.

References:

1. Averbakh M. Ya. (2015). Vyzualnye kommunikatsyi v arkhitekturnoi srede. *Naukovyi ohliad: naukovyi zhurnal* 9 (19), 65-73. [in Russian].
2. Averbakh M. Ya. (2017). Shchodo pytan pro spivisnuvannia reklamy ta arkhitektury. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA: nauково-vyrobnychy zbirnyk*, 11-12, 264-274. [in Ukrainian].
3. Reklama v metro i na transporte. RPK «Kapitan. <http://kapitan.vmdev.com.ua/> (2019, september, 09). [in Russian].
4. Portella, Adriana (2014). *Visual pollution: advertising, signage and environmental quality*, Farnham, Surrey, England, Ashgate Publishing limited. [in English].
5. Averbakh M. Ya. (2018). Advertising interventions in metro architectural space. *Scientific journal. Innovative solutions in modern science*, 6(25), 86-94. [in Russian].
6. Nazarov M. M., Papantimu M. A. (2009). Vizualnye obrazy v sotsialnoi i marketinhovoi kommunikatsyi. Kiev: Knizhnyi dom "LIBROKOM".
7. Breis Aian (2005). Anketuvannia: Rozrobka opytnykh lystiv, yikh rol i znachennia pry provedenni rynkovykh doslidzhen, Per. z anhl. – Dnipropetrovsk: Balans Biznes Buks. [in Ukrainian].

IV. PEDAGOGICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.5(37)2019.7

UDC 378.14:378.22:631/635

METHODOLOGY OF CREATION OF INFORMATION AND EDUCATION ENVIRONMENT FOR THE PROFESSIONAL PREPARATION OF BACHELORS IN AGRICULTURAL ENGINEERING

N. Dotsenko, PhD, Associate Professor

<http://orcid.org/0000-0003-1050-8193>

dotsenkona@outlook.com

Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

The article presents the methodology of creating information and educational environment for the preparation of bachelors in agricultural engineering. The stages for creation of information and educational environment for preparation of bachelors in agricultural engineering are described: preparation and structuring of electronic educational information, modeling and development of structure of information and educational environment, development of electronic content for bachelors in agricultural engineering, loading of prepared electronic educational information in educational information, educational development some of its educational elements and testing. The main tools of the information and educational environment for the preparation of bachelors in agricultural engineering are presented. The peculiarities of creating training computer interactive simulators in the information and educational environment are analyzed. The algorithm of preparation of bachelors in agro-engineering for the reporting conference on passing of practice is presented.

Keywords: bachelors in agricultural engineering, information and educational environment, professional preparation, methodology.

Кандидат технічних наук, доцент Доценко Н.А. Методика створення інформаційно-освітнього середовища для професійної підготовки бакалаврів з агроінженерії/ Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

В статті представлена методика створення інформаційно-освітнього середовища для підготовки бакалаврів з агроінженерії. Описані етапи для створення інформаційно-освітнього середовища для підготовки бакалаврів з агроінженерії: підготовка та структурування електронної навчальної інформації, моделювання та розробка структури інформаційно-освітнього середовища, розробка електронного контенту для бакалаврів з агроінженерії, завантаження підготовленої електронної навчальної інформації в інформаційно-освітнє середовище, розробка окремих його освітніх елементів та апробація. Представлені основні інструменти інформаційно-освітнього середовища для підготовки бакалаврів з агроінженерії. Проаналізовано особливості створення навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів в інформаційно-освітньому середовищі. Представлено алгоритм підготовки бакалаврів з агроінженерії до звітної конференції щодо проходження практики.

Ключові слова: бакалаври з агроінженерії, інформаційно-освітнє середовище, професійна підготовка, методика.

Постановка проблеми. Створення інформаційно-освітнього середовища передбачає наявність і функціонування інформаційних освітніх курсів на основі сучасних технологій, систем і засобів навчання. Інформаційно-освітнє середовище має відповідати таким вимогам: чітка, послідовна структура; включення ресурсів та елементів, які допомагають розвитку та тренуванню інженерних

навичок в області агроінженерії; системне відслідковування, контроль та оцінювання здобувачів вищої освіти з боку викладача; відповідність інформаційно-освітнього середовища освітній програмі. Проектування та розробка інформаційної частини інформаційно-освітнього середовища має важливе значення, тому що рівень формування професійної компетентності бакалаврів з агроінженерії залежить від наповненості інформаційно-освітнього середовища навчальними матеріалами. Робочий простір інформаційно-освітнього середовища з використанням комп'ютерно-мережових інтерактивних технологій в системі освіти організовано на основі блочного принципу, вся інформація розподілена по блоках. Блоки містять інструменти для налаштувань та управління процесом підготовки бакалаврів з агроінженерії. В центрі інформаційно-освітнього середовища розміщені блоки, призначені для наповнення навчальною інформацією та засобами для її вивчення.

Виклад основного матеріалу.

При підготовці майбутніх агроінженерів виникає потреба в сучасних підходах, які пов'язані з міждисциплінарністю навчання та використанням сучасних інтерактивних технологій. Такий рівень підготовки бакалаврів з агроінженерії забезпечується в умовах інформаційно-освітнього середовища. Для створення інформаційно-освітнього середовища для підготовки бакалаврів з агроінженерії необхідно виконати наступні етапи:

1. Етап підготовки та структурування електронної навчальної інформації для наповнення інформаційно-освітнього середовища.
2. Моделювання та розробка структури інформаційно-освітнього середовища для майбутніх агроінженерів.

3. Розробка електронного контенту для бакалаврів з агроінженерії: електронного текстового матеріалу, мультимедійних презентацій, аудіо та відеофайлів тощо.

4. Завантаження підготовленої електронної навчальної інформації в інформаційно-освітнє середовище та розробка окремих його освітніх елементів, таких як лекції, вебінари, онлайн-глосарій, бесіди, проблемні семінари, інтерактивні завдання, навчальні комп'ютерні інтерактивні тренажери, тощо.

5. Апробація розробленого інформаційно-освітнього середовища з метою його подальшого удосконалення та структуризації.

Інформаційно-освітнє середовище загальному вигляді поєднує в собі декілька елементів, що передбачають роботу з електронною навчальною інформацією, а саме: навчальні інтерактивні та відео лекції, аудіоматеріали; практичні завдання та тести різних видів, метою яких є закріплення навчального матеріалу; моніторинг навчальної діяльності слухачів курсу.

Інформаційно-освітнє середовище може містити в собі структурно-складові одиниці – інформаційно-освітні курси, які є логічним доповненням кожної дисципліни, яку передбачено в освітній програмі підготовки бакалавра з агроінженерії. Інформаційно-освітні курси умовно вміщують в себе три ключових складових елемента: подання систематизованої та упорядкованої навчальної інформації в умовах інформаційно-освітнього середовища; забезпечення зворотного зв'язку та консультування в процесі підготовки здобувачів вищої освіти в умовах інформаційно-освітнього середовища; забезпечення контролюючих засобів в умовах інформаційно-освітнього середовища. Робочий простір інформаційно-освітнього середовища організовано на основі модульного принципу, вся інформація на початковій сторінці курсу розподілена по модулях [1].

В умовах інформаційно-освітнього середовища для кожного типу інформації пропонується окремий інструмент. Наприклад, теоретичний матеріал подається за допомогою інтерактивної мультимедійної лекції і закріплюється інтерактивним комп'ютерним навчальним тренажером. Практичні завдання пояснюються, використовуючи мультимедійні презентації до практичних робіт, допоміжними засобами при виконанні практичних робіт можуть бути засоби проектування та моделювання, для кожної дисципліни їх визначає викладач, наприклад, в курсі інженерної та комп'ютерної графіки доцільно використовувати програми Auto CAD, Kompas, 3DMax тощо; для спрощення розрахунків користуються онлайн-калькуляторами епюр. Лабораторні заняття підкріплюються інтерактивними лабораторними роботами та відео контентом. Після виконання завдання, інформаційно-освітнє середовище формує оцінку для здобувачів вищої освіти та статистичні показники щодо виконання завдання для викладача. Таким чином, для майбутніх інженерів формується рейтинг під час навчання в умовах інформаційно-освітнього середовища, який впливає на підсумкову оцінку.

Розглянемо методику використання лекційних та практичних матеріалів з аудіовізуальним супроводом для підготовки бакалаврів з агроінженерії. Актуальним є застосування зображень, презентацій з аудіо супроводом, відеофрагментів покращує якість сприйняття навчального матеріалу. Такий вид *інтерактивних мультимедійних лекцій* не обмежений одним питанням і можливий перехід на попередню або наступну сторінку, тобто здобувач вищої освіти сам регулює час, який він витрачає на засвоєння матеріалу, адже це залежить від індивідуальних потреб. В залежності від вибору відповіді і того, як викладач подає лекцію, бакалаври з агроінженерії можуть

перейти на наступну сторінку, повернутися назад на попередню сторінку інтерактивної лекції або перенаправлятися за допомогою QR коду.

Обов'язковий компонент процесу підготовки бакалаврів з агроінженерії в інформаційно-освітньому середовищі – *практичні заняття з мультимедійними презентаціями* до них. Практичні заняття в інформаційному середовищі супроводжуються завданнями, що призначені для поглибленого вивчення тієї чи іншої дисципліни. Практичні заняття відіграють провідну роль у формуванні навичок та застосуванні набутих знань, логічно продовжують роботу, розпочату на інтерактивних лекціях в інформаційно-освітньому середовищі. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі, навчальних інтерактивних комп'ютерних тренажерах для виявлення рівня знань бакалаврів з агроінженерії, практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки. Методичне забезпечення готує викладач, якому доручено проводити практичні заняття, за погодженням з провідним викладачем. Практичне заняття в інформаційно-освітньому середовищі включає проведення попереднього контролю знань бакалаврів з агроінженерії, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані здобувачами вищої освіти, враховуються при виставлянні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни. У структурі заняття в інформаційно-освітньому середовищі самостійна робота домінує. Викладач бере участь на стадії постановки завдання, при розробленні методичних вказівок і здійснює контроль. При цьому практична робота може бути організована за допомогою комп'ютерів при виконанні задач на оптимізацію і з використанням спеціалізованих прикладних програм,

наприклад, таких як AutoCAD. Приклади виконання завдань для бакалаврів з агроінженерії можуть бути представлені: у текстово-графічному вигляді у форматі веб-сторінки; у вигляді мультимедійної презентації з покроковим рішенням завдання; у вигляді відеозапису процесу виконання, наприклад, на дошці чи папері, або у спеціальній програмі (запис з екрану комп'ютера) [2].

Розглянемо методику проведення *відео конференції* в якості підсумків навчальної практики для підготовки бакалаврів з агроінженерії в умовах інформаційно-освітнього середовища. Навчальна практика є практичним втіленням початкових самостійних надбань бакалаврів з агроінженерії. Актуальним аспектом є їх звітування про результати напрацювань в рамках практики в умовах інформаційно-освітнього середовища. Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання. У звіті повинні бути відображені результати практичної діяльності з відповідними висновками і пропозиціями, що засвідчує вміння здобувача вищої освіти аналізувати і оцінювати роботу. Найбільш оригінальні рішення можуть бути подані в умовах інформаційно-освітнього середовища у формі раціоналізаторських пропозицій, а також як виступи на науково-практичних конференціях на рівні університету та країни. Підготовка тез доповідей та презентацій з подальшим обговоренням проблемних питань підвищує рівень засвоюваності підсумків, отриманих бакалаврами з агроінженерії під час проходження практики. Це спрямовує саморозвиток та самостійність учасників конференції як майбутніх агроінженерів та науковців.

Здобувачам вищої освіти спеціальності «Агроінженерія» був запропонований наступний алгоритм роботи: зі списку тем доповідей запропонованих викладачем за відповідними напрямками щодо

проходження практики, обиралась одна на власний розсуд бакалаврів з агроінженерії і згідно до неї готувались тези об'ємом до двох повних сторінок. Для доповіді оформлювалась презентація та відеозапис виступу, а також проводилось обговорення проблемних питань у вигляді *відеоконференції або вебінару*. Вище зазначені аспекти надали можливість здобувачам вищої освіти отримати не тільки практичні навички згідно до напрямку практики, але й навчитися підсумовувати свої знання, отримувати досвід участі у конференціях, аналізувати доповіді, як власні, так і одногрупників. Доцільно відповідно підготовлених доповідей сформулювати секції за напрямком з метою подальшого обговорення у форумах [3].

Розглянемо методику використання *навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів* для підготовки бакалаврів з агроінженерії в умовах інформаційно-освітнього середовища. За допомогою навчального комп'ютерного інтерактивного тренажера бакалавр з агроінженерії може опанувати складові частини машин, технологічний процес роботи машин, ознайомитись з органами управління машиною, їх роботою і послідовністю включень, залежність впливів на кнопки управління. Навчальний комп'ютерний інтерактивний тренажер в умовах інформаційно-освітнього середовища можна розглядати як навчальний комплекс, систему моделювання і симуляції, сукупність комп'ютерних та фізичних моделей, спеціальних методик, що створюються для того, щоб підготувати особистість до прийняття якісних і швидких рішень. По суті це тренувальний пристрій, який імітує обставини, дії, та створює ситуацію, наближену до реальної [4].

В основу навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів в умовах інформаційно-освітнього середовища покладено використання певного тренувального завдання. Його суть полягає у тому, що за короткий проміжок часу, використовуючи різні прийоми

роботи з навчальним матеріалом, можна швидше навчити здобувачів вищої освіти агроінженерних спеціальностей його запам'ятовувати. Комп'ютерний тренажер здатний для вироблення у бакалаврів з агроінженерії стійких інженерних навичок в області агроінженерії. Навчальні комп'ютерні інтерактивні тренажери використовувались у освітньому процесі бакалаврів з агроінженерії для досягнення високого професіоналізму.

Застосування навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів в освітньому процесі дозволяє значно зменшити число помилок, збільшити швидкість маніпуляції і прийняття рішень, скоротити час навчання, більш адекватно оцінювати рівень отриманих інженерних знань і набутих компетентностей, індивідуалізувати навчання, формувати висновки щодо дій майбутніх фахівців з агроінженерії [5]. Такий тип тренажерів в умовах інформаційно-освітнього середовища дає змогу тренування зорової пам'яті, ознайомлення з практичними аспектами агроінженерної діяльності без застосування спеціалізованого обладнання, розвиває практичні навички у здобувачів вищої освіти в області агроінженерії.

Специфіку перевірки знань за допомогою навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів у інформаційно-освітньому середовищі зумовлюють також особливості окремих галузей знань. При підготовці навчальних комп'ютерних інтерактивних тренажерів для бакалаврів з агроінженерії необхідно враховувати не тільки агроінженерну специфіку навчання здобувачів вищої освіти цієї спеціальності, а і аграрне спрямування майбутніх фахівців.

Висновки. Методика створення інформаційно-освітнього середовища для підготовки бакалаврів з агроінженерії передбачає кілька етапів. Етап підготовки та структурування електронної навчальної інформації для наповнення інформаційно-освітнього

середовища, моделювання та розробка структури інформаційно-освітнього середовища для майбутніх агроінженерів, розробка електронного контенту для бакалаврів з агроінженерії, завантаження підготовленої електронної навчальної інформації в інформаційно-освітнє середовище та розробка окремих його освітніх елементів, та апробація розробленого інформаційно-освітнього середовища з метою його подальшого удосконалення та структуризації. Розроблене середовище умовно вміщує в себе систему подання систематизованої та упорядкованої навчальної інформації, зокрема у вигляді інтерактивних лекцій, практичних занять, забезпечення зворотного зв'язку та консультування як під час навчання так і під час проходження практик, участі у конференціях та контролюючі засоби. Теоретичний матеріал закріплюється за допомогою інтерактивних мультимедійних лекцій. В основу практичних завдань покладено мультимедійні презентації до практичних робіт та різновиди навчальних тренажерів в умовах інформаційно-освітнього середовища. Наукову та проектну складову підготовки бакалаврів з агроінженерії доцільно в умовах інформаційно-освітнього середовища реалізовувати у вигляді відеоконференцій. Окреслені засоби інформаційно-освітнього середовища здатні забезпечити якісну підготовку бакалаврів з агроінженерії на основі сучасних потреб та відповідних компетентностей.

Література:

1. Berners-Lee, T. (2005). *Spinning the Semantic Web: Bringing the World Wide Web to Its Full Potential*. The MIT Press. 33p.
2. Белов, М. А. (2010). Принципы проектирования виртуальной компьютерной лаборатории на основе технологии облачных. *Сборник трудов международной конференции "Современные проблемы и*

пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании". Одесса, УКРНИИМФ. С. 108.

3. Бацуровська, І. В. та Самойленко, О. М. (2016). Навчальні ресурси викладача на основі хмарних технологій. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього простору навчальних закладів», 18 травня 2016 р. К., Агроосвіта. С. 41-44.

4. Самойленко, О. М. (2013). Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у підвищенні кваліфікації керівників ПТНЗ. Основні напрями модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій: тези доп. Всеукр. методологічного семінару, 15 трав. 2013 р., м. Київ; НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2013. С. 32.

5. Олійник, В. В., Самойленко, О. М., Бацуровська, І. В., Доценко, Н. А. (2018). Формування професійних компетенцій майбутніх агроінженерів у комп'ютерно орієнтованому середовищі закладу вищої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, №6. С. 140-154.

References:

1. Berners-Lee, T. (2005). *Spinning the Semantic Web: Bringing the World Wide Web to its Full Potential*. The MI Press. 33p. [in English]
2. Belov, M. A. (2010). Printsipyi proektirovaniya virtualnoy kompyuternoy laboratorii na osnove tehnologii oblachnyih. *Sbornik trudov mezhdunarodnoy konferentsii "Sovremennyye problemy i puti ih resheniya v nauke, transporte, proizvodstve i obrazovanii"*. Odessa, UKRNIIMF. S. 108. [in Russian]

3. Batsurovska, I. V. ta Samoylenko, O. M. (2016). Navchalni resursi vkladacha na osnovi hmarnih tehnologiy. *Zbirnik tez dopovldey mlzhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferentsiyi «Modernizatsiya Informatsiyno-resursnogo zabezpechennya osvithogo prostoru navchalnih zakladiv»*, 18 travnya 2016 r. K., Agroosvita. S. 41-44. [in Ukrainian]
4. Samoylenko, O. M. (2013). Osoblivosti vikoristannya Informatsiyno-komunikatsiynih tehnologiy u pidvischenni kvalifikatsiyi kerivnikiv PTNZ. Osnovni napryami modernizatsiyi osvithoyi diyalnosti u vischih navchalnih zakladah pislyadiplomnoyi pedagogichnoyi osviti na zasadah suchasnih tehnologiy: *tezi dop. Vseukr. metodologichnogo seminaru*, 15 trav. 2013 r., m. Kiyiv; NAPN Ukrayini DVNZ «Un-t menedzh. osviti». Kiyiv, 2013. S. 32. [in Ukrainian]
5. Oliynik, V. V., Samoylenko, O. M., Batsurovska, I. V., Dotsenko, N. A. (2018). Formuvannya profesiynih kompetentsiy maybutnih agroinzheneriv u komp'yuterno orientovanomu seredovischi zakladu vischoyi osviti. *Informatsiyni tehnologiyi i zasobi navchannya*, № 6. S. 140-154. [in Ukrainian]

CONTENTS

I. ECONOMICAL SCIENCES

FOREIGN EXPERIENCE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES

N. Denisenko, Professor, Dr. of Economics, 5
O. Budiakova, PhD of Economical Sciences,
T. Kondratieva, Master student

EXPERIENCE AND LAWS OF FORMATION OF THE GLOBAL TRANSPORT AND LOGISTICS INFRASTRUCTURE 17

A. Kuzmenko

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF MODERN BANKING SUPERVISION 32

N. R. Shvets, Doctor of Economical Sciences, Professor

II. POLITICAL SCIENCES

IMPLEMENTATION OF STATE SOCIAL POLICY IN UKRAINE 46

L. V. Plotka, graduate student

THE VALUE OF PRINCIPLES OF CRIMINAL PROCEEDINGS TO ENSURE THE PRIVACY OF CITIZENS 58

Zh. V. Udovenko, PhD of Jurisprudence, Associate Professor

III. CONSTRUCTION AND ARCHITECTURE

- IMPACT OF ADVERTISEMENTS ON THE ARCHITECTURAL
IMAGE AND ITS PERCEPTION BY CONSUMERS (BASED ON
THE EXAMPLE OF THE KHARKIV METRO STATIONS),** 76
M. Ya. Averbakh, PhD of Architecture

IV. PEDAGOGICAL SCIENCES

- METHODOLOGY OF CREATION OF INFORMATION AND
EDUCATION ENVIRONMENT FOR THE PROFESSIONAL
PREPARATION OF BACHELORS IN AGRICULTURAL
ENGINEERING** 87
N. Dotsenko, PhD, Associate Professor